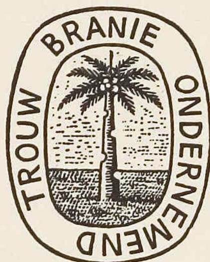

16e JAARGANG No. 1

15 JULI 1971 - f 1.25

tong tong

HET ENIGE INDISCHE BLAD TER WERELD

BIJ DE VOORPLAAT

HET PEREBOOMPJE

Ik had hem in een opwelling van doortastendheid gekocht vér na het seizoen waarin men bomen plant. Toen ik thuis kwam, pakte ik een spade en begon een kuil te graven. Pas toen merkte ik dat onder de mooie gladde bovenlaag aarde een dikke laag was van krikil, scherven en bouwafval.

Het was te laat om alle aarde uit te zeven. Overigens: hoe groot en hoe diep ging deze puin-laag? En ik verwenste mezelf om mijn gebrek aan voorbereiding en onderzoek. Kassian, dit pereboompje. Het ging een moeilijke jeugd tegemoet. Ik kon het boompje ook niet langer buiten laten staan, want aarde en zand tussen de wortels begonnen los te laten. Dus in hemelsnaam in minder goede aarde en alleen nog een brok tanah gemoek erbij.

Ik was sceptisch t.a.v. een voorspoedige groei, en terugdenkend aan mijn wandeling door de kwekerij waar ik het eenzame pereboompje zag tussen leeggekochte bedden, snapte ik niet waarom ik opeens begaan was met het lot van dit boompje dat niemand kennelijk hebben wou. En waarom ik juist dit exemplaar per sé hebben wilde en andere, betere boompjes in andere bedden niet. Mijn aantrekkingskracht tot het boompje "verklaarde" ik als "djodo": wij waren voor elkaar voorbeschikt!

Een reden te meer dus om nu (en de komende maanden) treurig te zijn omdat het boompje kansloos verwelkte. De herfst trad in en de paar verschrompelde blaadjes verdorden en vielen af. Naakt en schraal stond het boompje daar als een Don Quichote, die wat ál te vermetel de strijd tegen de elementen gewaagd had. En (ik bén „bijgelovig"): ik vond het boompje symbolisch voor Tong Tong, dat ik ook zonder ervaring en zonder geld en zonder medewerking "de wereld in gegooid" had, behalve de tekorten in de wereld ook nog mijn eigen tekorten en gebreken op dit dierbare blaadje uitstortend. Ah! Tong Tong zou gewis spoedig sterven. Zoveel andere veel grotere ondernemingen met miljoenen kapitaal en begunstiging van massa's stierven óók! Hier was geen kans meer...

*

In de dichtbesneeuwde tuin in het hartje van de winter was het desolate beeld volmaakt: een jong, door niemand en door geen grotere bomen rondom beschermd. In een grond vol kiezel! Vaak keek ik er hoofdschuddend naar. Al ging ik naarmate de lente naderde toch vaak aandachtig zijn kale takken bekijken.

En ja, eerst nauwelijks merkbaar, kwamen de eerste voorjaarsknoppen door. Aanvankelijk nauw merkbare lichte verdikkingen, bruin en ruw, van de takjes. Dan toch onmiskenbaar stevige knoppen. Die in de extra lange winter dit jaar telkens weer door nachtvorst bedreigd werden. Ik zat 'm echt voortdurend te kieren en ettelijke malen als nachtvorst voorspeld werd heb ik het boompje in een plastic zak gekoekoet.

Totdat dan toch eindelijk op een ochtend opeens alle takjes tegelijk in zuiverwitte bloei stonden en alle hersenschimmen op slag verdwenen. Oef! We hebben het gehaald!

En denk ik nu bijgelovig dat dús ook Tong Tong zal blijven bestaan? Werkelijk, daar dénk ik niet aan. Dat zijn verwachtingen en zorgen voor later. Even secundair als de vraag of er nu ook gauw de eerste vruchten zullen komen (want daarvoor is het boompje te jong), want opeens weet ik dat er vruchten zúllen komen, vroeger of later. En dat bij normale ontwikkeling eens in de Tuin van Tong Tong een flinke boom elke herfst opnieuw een flinke oogst vruchten zal opleveren. Zeker ook **nadat** later Tong Tong misschien opgeheven of tóch voorbij is en het huis gesloopt. Dan zal de pereboom er nóg staan, in de tuin van de nieuwe bouwer.

*

Als een mens in de natuur leeft, leeft hij in de natuur vóórt. Want huizen en NV's zijn uit mensenhanden voortgekomen en zullen ook door mensenhanden vergaan. Maar waar de mens een alliantie sluit met de natuur, blijft hij leven.

Samen met het pereboompje heb ik ook een kamperfoelie geplant, die het goed doet. Over enige jaren zal ons armzalige tuintje spijs en schoonheid voortbrengen, elk jaar weer. Van het vóór-vorige jaar stamt nog van Lilian een clematis, die het steeds beter doet. En helemaal in de hoek staat meer dan manshoog een bamboe, die toen ik met Tong Tong dit huis betrok, alleen een weggegooide wortelkluit was, vermoedelijk afkomstig uit een bloempot. Maar die als 'n echte primitieve Aziaat alle stormen overleefde toen ik 'm eenmaal stevig in de grond gepoot had.

Het is dit leven met planten dat een mens levensvertrouwen en toekomsthoop geeft. Want het mag dan wèrkelijk waar zijn dat alle mensendaden en hele culturen verloren gaan en inderdaad niets blijft, wat mensenhanden maakten met dode stof, zodra wij ons in het ecologisch proces inschakelen en bomen en planten het leven geven blijft de kringloop der Natuur bestaan. De enige onsterfelijke cultuur is de **agri**-cultuur.

T.R.

tong tong

ONAFH. IND. TIJDSCHR. — 16e JAARG. No. 1
Pr. Mauritsl. 36, Den Haag - Telegramadres: Tong Tong DenHaag - Tel. 070-54.55.00/54.55.01 - Giro 6685
Uitgave: Publ. en Handel Mij Tong Tong N.V.
Directie en Hoofdredactie: Tjalie Robinson.
2de Redacteur: G. H. Bartman, Willem Klooslaan 38, Eindhoven.
Eind-redacteur: Ch. Manders

Verschijnt de 1ste en 15de van iedere maand. Prijs per nummer *f* 1,25. Abt. Nederl.: kwart. *f* 7,—; halfj. *f* 13,75; jaar *f* 27,50. Abt. Europa: jaar *f* 33,—. **Buiten Europa:** jaar *f* 38,—.
Abt. (per jaar en per luchtpost): Australië en Nw. Zeeland *f* 73,—; Indonesië *f* 68,—; Z.-Afrika en Z.-Amerika *f* 58,—; Canada en Ver. Staten *f* 48; Maleisië en India *f* 55,—; Suriname en Antillen *f* 48,—.

ZOEKT OP BASIS VAN DE NUTTIGE ERVARINGEN IN DE GORDEL VAN SMARAGD NIEUWE INTERESSEN IN NEDERLAND TE WEKKEN VOOR DE TROPENGORDEL.

*

De directie behoudt zich het recht voor hen die schadelijk geacht worden voor het welzijn van Tong Tong als abonnee te weigeren of af te voeren.

ALLE ABONNEMENTSGELDEN ZIJN BIJ VOORUITBETALING VERSCHULDIGD. ADVERTENTIES KUNNEN ZONDER OPGAAF VAN REDENEN GEWEIGERD WORDEN.

WIE HELPT?

HET WAS WEER HELEMAAL MIS . . . !

. . . met de Tong Tong No. 23 van 15 juni jl.

Kijk, normaal worden bij elk blad van elk nummer **altijd te veel exemplaren** gedrukt. Om wat op de achterhand te hebben als er met het blad wat mis loopt. Geregeld hebben we zo'n 200 à 300 exemplaren te veel.

Maar soms loopt het achter mekaar mis.
Eerst is er alvast een ongewoon aantal misdrukken.
Dan gaan er bij het snijden extra veel scheef.
En dan bij het automatisch invouwen alweer zoveel loepoet.
En op de nietmachine weer idem zoveel.

Hoe dan ook: álle reserves op **en bovendien nog ettelijke tekort.**

Dan is Leiden in last. Want pas als alle postzakken gevuld zijn, merken we dat we te kort hebben. Eerst zoeken we dan in alle hoeken van de drukkerij of er nog exemplaren zijn verlegd. Dan wachten we tot de post onbestelbare nummers terug bezorgt. En tenslotte gaan we vaststellen hoeveel van onze adiks geen tong tong hebben gehad. En wachten we eerst een halve maand tot we er zeker van zijn dat iedereen zijn nummer tweemaal gelezen heeft. En NU, in de tong tong van 15 juli, plaatsen we onze oproep aan alle lezers die ons blad no. 23 al helemaal uit en weggedaan hebben, of ze dit blad even willen terugzoeken en aan ons opsturen.

Om mede lezers een plezier te doen, die 15 juni niets ontvangen hebben. Het gaat om een stuk of veertig exemplaren. Wilt U ons helpen? We zien uw zending gaarne tegemoet. Mensen in het buitenland hoeven het niet te doen - want die nummers komen anyway te laat aan. Maar als de lezers in Holland deze oproep lezen en in actie komen, zijn we prachtig geholpen, zoals al een paar keer eerder gebeurd is.

En weliswaar heeft de drukkerij alwéér beterschap beloofd, maar laten we wijs blijven, lezers. En (ook in ander gevallen) beseffen dat een medemens te kort kan komen. Voor wie we dus eventueel klaar moeten staan. En waarvoor we alvast hartelijk "terima kasih" zeggen!

HET ZESTIENDE JAAR IN

Met dit nummer treedt Tong Tong zijn 16e levensjaar in. Even vastbesloten om jaar na moeilijk jaar van een beginnend leven "op te eten" als een echte jongeman van 16 jaar. Dus als leerling van de hoogste klasse van de HBS. Met de eerste lange broek! Weet je nog, lui? Bij een mode voor jongeheren die "bandjir" voorschreef, dus zeer korte lange broeken, alsof je door een bandjir waden moest! Wisten wij beter? Ieder droeg toen deze mode, die je in staat stelde de bontste fantasiesokken (tjap Djepeng) aan de wereld te laten zien (en eventuele gaten ook, for that matter!)

Sjeike tijd, lui! Ja, toen was het woord "sheik" nog in de mode, vermoedelijk ontstaan door Rudolph Valentino's meesterstuk "De Sheik". Wat waren we voor onze Hogere Burgertijd toch eigenlijk nog blagen!

En hier houdt dus ook elke verdere gelijkenis van Tong Tong met die HBS-tijd op. Want voor zijn jonge leven heeft Tong Tong al enorm veel volwassen moeilijkheden gehad. Is keer op keer aangevallen geweest, koloniaal genoemd en pro-communistisch, pro-Indonesisch en anti-Nederlands... en hoe weinig raakten al deze tjaps ons eigenlijk. We waren van de eerste dag van ons bestaan af echt-Indisch. Soms oud-Indisch en zelfs "hopeloos kolot". En soms jong en uitdagend Indisch, maar altijd honderd procent onszelf.

Om die reden hebben we ons vinnig geweerd tegen aanmatigende "koloniale slok-ops", die ons vanuit het "pure Hollanderschap" de wet wilden voorschrijven, en van óns eisten helemaal Hollands te zijn - alsof er geen puur Indischmanschap bestond dat minstens even begeerlijk en mooi was. En ook Indonesische nationalisten hebben gemeend ons hier of daar een vingerwijzing te moeten geven. Maar wat kon het ons eigenlijk schelen? We hielden van ons Land van Herkomst en we houden er nog steeds van. En we hielden van ons broedervolk en houden er nog steeds van. We verheffen ons boven niemand, maar evenmin staan we toe dat men ons onder de voeten loopt. We zijn doodgewoon trots op onszelf en gaan onze eigen weg - hoe kort die eventueel ook zou zijn.

We weten wel dat de grote bladen in Nederland op Tong Tong neerzien, maar **zij** waren het die het eerst moord en brand schreeuwden toen het slecht begon te gaan. Zij moeten zich door Marga Klompé met milioentjes laten helpen. Tong Tong hoeft nergens te soebatten of te dreigen om "ping". We zetten de tering naar de nering en gaan even zelfverzekerd voort als altijd. Net als Indië, weet je nog?

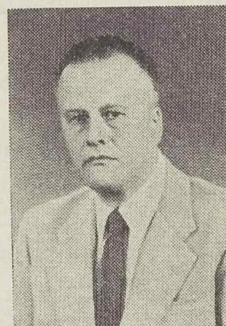
En we herinneren ons ook dat dit niet betekende dat we het zo beroerd hadden. Als er geen biefstuk was, nam je lapjes; als er geen lapjes waren, nam je babad; en als er ook geen babad was nam je tempeh. Maar at van alles met evenveel smaak en levenslust. De vele variaties van bestaan waren vaak té zeer geassocieerd met afwisseling en avontuur (verre dienstreizen naar het binnenland; logeren diep in de oedik: met welverdiend pensioen eenvoudig leven achter Salatiga) dat we er ons tekort gedaan bij voelden.

Dus voelen we ons met een eenvoudige Tong Tong best tevreden. En gaan even opgewekt en verwachtingsvol ook het zestiende levensjaar in.

Selamat djalan teroes, mijn waarden!

T.R.

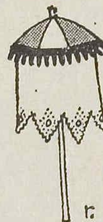
DR. M. C. BOON VAN OCHSSEE

Vrijwel ongemerkt is dezer dagen overleden Dr. M. C. Boon van Ochssée, in leven chirurg en vrouwenarts, die vooral in Bandoeng grote bekendheid genoot. In zijn laatste levensjaren vol verlatenheid was dr. Boon een goede vriend van Tong Tong. Wij hebben deze merkwaardige man, een boeiend mens, heel goed gekend en hem leren kennen als iemand die het zijn leven lang waagde de goden te tarten - en ervoor op zijn bliksem gehad heeft, maar een jammeraar of veroordeelaar werd hij nooit.

Het leven in Europa beviel hem totaal niet. Steeds terugdenkend aan "zijn" Indië bleef hij tot de laatste dag hopen dat hij nog eens uitgezonden zou kunnen worden naar een tropisch gebied, ongeacht waar. Het heeft niet mogen zijn.

We weten dat de aandacht die we op deze plaats aan wijlen dr. Boon wijden, door sommige lezers met gemengde gevoelens zal worden beoordeeld. Maar we weten ook dat er vele lezers zijn, die weten dat dr. Boon nooit in de steek liet wie in grote ellende bij hem om hulp kwam. En we weten dat ook dát door de Goden niet vergeten zal worden.

Algemene Bank Nederland N.V.
(Nederlandsche Handel-Maatschappij – De Twentsche Bank)

Publiciteits- en Handelmaatschappij
Tong Tong N.V.
Prins Mauritslaan 36
's-G r a v e n h a g e. 2013

vW/CB 's-Gravenhage, 7 juni 1971.

Mijne Heren,

Ingevolge Uw verzoek bevestigen wij U hiermede dat per heden navolgende deposito's in onze boeken voorkomen:

1. f.10.000,-- op termijndeposito 12 maanden vast; (opgezegd tegen 14-8-1971)
2. f.10.000,-- op termijndeposito 24 maanden vast; (opgezegd tegen 14-8-1972)
3. f.10.000,-- op spaardeposito 24 maanden opzegging; (opgezegd tegen 8-6-1973)

Alle bovengenoemde rekeningen staan ten name van:

Publiciteits- en Handelmaatschappij Tong Tong N.V.
Tong-Tong-Fonds 60 Duizend.

Ingevolge Uw opdracht doen wij de rente op deze rekeningen toekomen voor de helft aan:

Jajasan Gita Kirtti Foundation (GIKI)
Ketua Dr. M. Sutjahjo
Djl. Pemuda 64, Surabaja, Indonesia

en voor de andere helft aan:

Jajasan Pa van der Steur
Ketua A.C. Bernard, Matraman 77, Djatinegara, Indonesia.

Wij verblijven,

Hoogachtend,
ALGEMENE BANK NEDERLAND N.V.

's-Gravenhage Prins Mauritsplein 28 Telefoon (070) 55 28 00 Telegramadres Banko Postgiro 1417

B.k. (7-65)

Even ongemerkt als we het nieuwe levensjaar zijn ingegaan, hebben we in onze Hidoep Teroes Actie de f 30.000,— grens overschreden en zijn welgemoed op stap naar de tweede f 30.000,—. Net zo lang tot het einddoel, de f 60.000 bereikt is.

Zoals uit het stortingenstaatje elders in dit nummer blijkt, heeft vooral "De Soos" in Pasadena ons meteen aardig op weg geholpen met een gift van f 272,—, terwijl nog twee andere schenkers met ieder f 100,— ons nóg een flinke por vooruit gaven. We hebben reden te geloven dat de velen die nog steeds geen gelegenheid gevonden hebben, aan dit fonds te denken, nu ook gauw zullen volgen.

Voor de vele nieuwe lezers van Tong Tong: het Hidoep Teroes Fonds hoopt á f 10,— per lezer met ruim 6000 lezers f 60.000 bijeen te brengen (6 miljoen roepiahs), eerlijk te verdelen in twee helften, resp. ten behoeve van de Steurtjes in Djakarta en het werk van de GIKI in Soerabaja. De registers van de namen van hen, die hun bijdrage stortten, zullen bij de stichtingen ter inzage liggen t.b.v. alle Indischgasten in latere jaren, die bij een bezoek aan Indonesië ook op visite gaan bij de Jajasan Pa van der Steur en de Jajasan GIKI. Op deze manier leven de abonnees van Tong Tong voort in later jaren (vandaar: Hidoep Teroes) en zullen mensen na ons weten welke plichten er voor ons nog steeds ter vervulling liggen in ons Land van Herkomst.

Het vol krijgen van het Fonds 60.000 (we zijn nog niet op de helft!) is uitsluitend een kwestie van Poekoel Teroes! Zet éven door, want er kunnen na ons nog duizenden wezen en behoeftigen van profiteren!

ABONNEES AMERIKA

Tong Tong niet ontvangen of beschadigd en U wilt gauw een ander exemplaar? Bij Roy Steevensz, 11543 Buell str., Santa Fe Springs, California 90670 kunt U er om vragen.

Naar Den Haag schrijven duurt te lang!

VREEMD KRANTENBERICHT

Van diverse kanten uit Indonesië vragen onder insluiting van krantenknipsels lezers ons om nader nieuws t.a.v. een bericht dat afkomstig zou zijn van de Haagse correspondent van het blad "Srikandi":

"dat Koningin Juliana, voorafgaande aan het bezoek van H.M. aan Indonesië (en in accoord met Minister-President De Jong) besloten heeft tot het verstrekken van financiële ondersteuning aan ex-Knil militairen in Indonesië, zijnde voor:

Ex-ere adjudant H.M. de Koningin f 3500,— p.m.
Ridder Oranje Nassau (en nazaten) f 2000,— p.m.
Geïnterneerde Knil-ers f 2500,— p.m.
Gewone Knil-ers f 1500,— p.m.

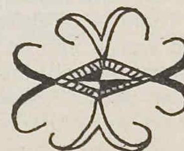
Afgezien van het feit dat het blad "Srikandi" niet bestaat, zal elke nuchtere lezer wel begrijpen dat dit zotte bericht van een dusdanige samenstelling is, dat het zelfs niet bij benadering juist kan zijn.

"Bij benadering" omdat men eventueel zou willen argumenteren dat van elk gerucht wel **iets** waar moet zijn. Maar wij hebben lang genoeg in Indonesië geleefd om te weten dat dit "bericht" een typisch voorbeeld is van volks-fantasie, gebaseerd op het geloof dat "Ratoe Adil" haar vroegere dienaren niet vergeten zal. Maar al zou H.M. hier persoonlijk toe in staat zijn, wij kennen zo zoetjes aan de socialistische instelling van 't Nederlandse volk goed genoeg om te weten dat sowieso Indonesië onder een kolonelsbewind niet hoeft te rekenen op welke sympathie ook, vooral als het dubbeltjes kost... Want als zelfs de Indische burgers in Nederland nog steeds fluiten kunnen naar enig rechtvaardig Staatsbesluit, waarom zouden Indonesiërs dan wél op iets kunnen rekenen?

REUNIE P & T LANDEN

De reunie van oud-personeel van de Pamanoekan en Tjiasemlanden van 1 mei had een batig saldo. De regelingscommissie verzocht ons de op die dag aanwezigen, enige nummers van Tong Tong te zenden, in de hoop dat er vele abonnees uit zouden voortvloeien. De rest van het saldo kon worden verdeeld over onze fondsen.

Het is maar een klein, bescheiden berichtje, maar het getuigt van de grote belangstelling die in allerlei kringen nog bestaat voor het historische werk van Tong Tong. Wij zijn de schenkers van de P & T-kebon zeer dankbaar!

SERREZ LES RANGS!

Sinds kort is de administratieve staf van Tong Tong versterkt met een nieuwe kracht, de heer Th. M. A. Scheulderman (65), die zich bij Tong Tong zeer "senang" voelt, want aan Indië bewaart de heer Scheulderman vele van zijn beste herinneringen.

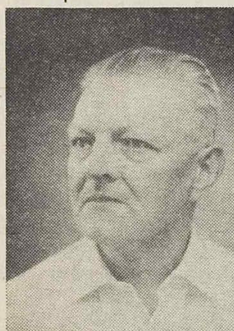

Daartoe behoren merkwaardigerwijs ook de "wilde" beginjaren, toen de heer S. na een spoedcursus als assistent-geoloog meteen in de rimboe van Oost Borneo neerplofte tussen Balikpapan en Sanga Sanga met een veertigtal koelies waarvan de meeste geen woord Maleis verstonden! Helaas deed al spoedig de malaise zijn intrede in Indië en de heer S. "vloeide af" en keerde noodgedwongen naar Holland terug, waar hij verscheidene moeilijke jaren meemaakte, afgesloten met een deportatie naar Duitsland in de moeilijkste jaren van de wereldoorlog.

Hij kwam echter in levende lijve terug in Holland en vertrok daarna voor Van Dorp naar Indonesië, waar hij in stijgende functies werkzaam was tot in 1957 alle redelijke arbeid onmogelijk werd gemaakt en S. voor de tweede maal Indië verliet. Na hier werkzaam geweest te zijn bij twee Amerikaanse firma's was helaas zijn 65ste jaar bereikt en moest hij de dienst verlaten.

Maar bij Tong Tong is voor een intelligente en werklustige aanpakker zeker wel plaats en nu mogen wij ons in Scheulderman's efficiente medewerking ten zeerste verheugen. Want voor mensen voor wie geen "gojang kaki" bestaat, staan onze deuren altijd open.

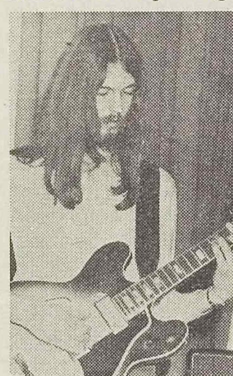
Tot heil van onze Tong Tong-gemeenschap.

Theo Scheulderman wordt bijgestaan door iemand die nooit in Indië is geweest en van wie dus niets ter herkenning geschreven kan worden. Dat is de heer A. J. Aardse (71), die overigens ook op een brede administratieve ervaring in Holland kan terugzien.

Met beide heren, onder algemene leiding van onze directeur Dick van der Lee, heeft Tong Tong nu eindelijk een voltallige administratieve staf van grote kundigheid verworven, waarmee we na jaren gepieker en gezwoeg eindelijk verlicht kunnen ademhalen. Daarom denk ik juist NU vaak aan mijn mededirecteur S. L. F. Catalani terug, die vroeger onmogelijk veel hete kastanjes uit het vuur heeft moeten halen en dat practisch alleen deed. Want zoals gewoonlijk wemelde het in die tijd van beste stuurlui aan wal, maar waren er nul die wat DEDEN. Het zal Cat zeker plezier doen te weten dat het Fonds Zestigduizend en de Bruine Bus nu zo'n gezond leven leiden. En als het ware voortzetten wat wij destijds met het BON-Fonds moesten afbreken... maar de Tong Tong SPIRIT is nooit dood geweest!

Wij hopen dat onze administrateurs in dezelfde geest zullen poekoel teroes en wensen ze nog lang een prettige arbeid toe bij Tong Tong.

Eveneens bij de administratie, en wel speciaal bij de ge - "computeriseerde" abonnementen - administratie en expeditie zijn te werkgesteld Willem Th. A. de Jong (25) en Nini Stam (46). Al maanden lang vlotte het niet zo best met de in een buitendienst ondergebrachte expeditie en de daarmee samenhangende administratie, hoofdzakelijk omdat door personeelsgebrek niet stipt alle veranderingen konden worden bijgehouden. De nieuwe methode, die nog veel automatischer werkt, zal (hopen wij) aan vele zorgen een eind maken.

We hebben, toen we het prentje schoten van Willem's portret, zijn guitaar (en natuurlijk zijn lange haar) erbij gelaten. Om te laten zien dat bij ons blad jonge mensen met jonge ideëen ook prettig en nuttig werken kunnen. Men zanikt zoveel dat Tong Tong "alleen maar terug kijkt", maar wij WERKEN MEER VOORUIT dan velen denken.

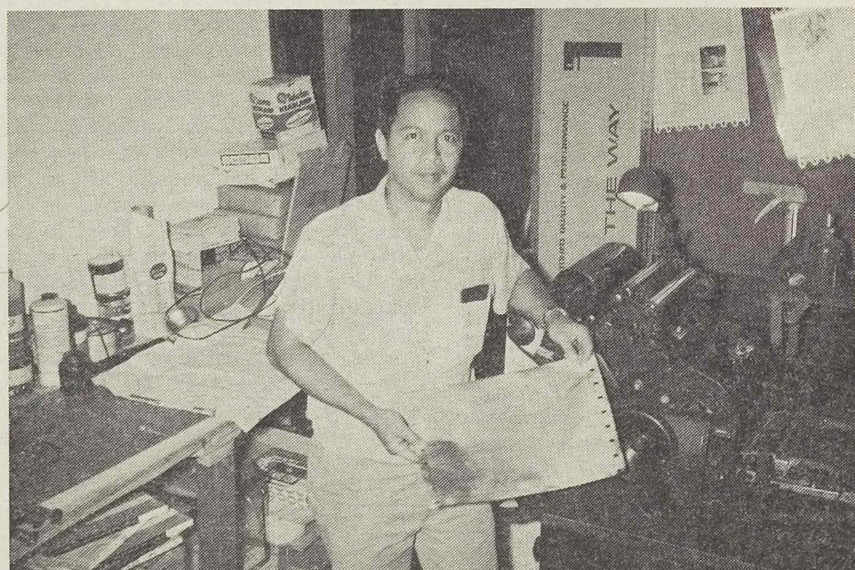
De taak van Willem deelt hij met Nini Stam (uit de Oosthoek) die ook nog een gezin te verzorgen heeft en veel actieve interessen heeft op het gebied van de keuken en de mode, zodat ze echt wel een goed gevuld leven heeft.

Met deze vier stoomt de "oude garde" goed geruggesteund en dus welgemoed de toekomst in.

Maar heel weinig mensen beseffen hoe complex en breed verantwoordelijk het uitgeven en redigeren van een blad is.

In het oude Indië was het een terrein waarop zich practisch uitsluitend "import-totoks" bewogen met een sporadische Indo hier en daar. Nu in Holland is de belangstelling voor journalistiek onder Indo-Europeanen nog steeds practisch nul. Men weet niet eens 't verschil tussen een orgaan (van een vereniging) en een **zelfstandig opererend bedrijf.** Dáárom vindt Tong Tong zo moeilijk voortzetters. Een blad om de hoek kopen voor een paar kwartjes is „perkara ketjil", maar een blad MAKEN is nog eens wat anders!

Men leze ook het stukje bij het portret van René Creutzburg.

Always going strong, ook al gebeurt dat ongemerkt, is René Creutzburg, voorzitter van het Indo Community Center "De Soos" in Pasadena, Amerika. Hij redigeert en drukt ook het Soos-orgaan "De Indo", waar we hem hier mee bezig zien: een constant en toegewijd werk, maand in maand uit. Onze gedachten zijn vaak bij dit "Decima" van de Indo's, de enige plaats waar de naam Indo in ere leeft.

Sadrach, De Miskende

Door Dr. H. J. de Graaf

Dit is het slotnummer van de serie van drie over Sadrach uit de Geschiedenis van de Javaanse Christenen. In het nummer van 15 mei stond "Sadrach de Profeet", in het nummer van 1 juni: "Sadrach de strijder".

Het scheen goed te gaan met Sadrach en zijn kring. Door zijn vrome ijver nam het aantal Javaanse Christenen steeds toe, doch tevens kwam er verzet, niet van de Moslims, doch van Sadrach's mede-Christenen, de Gereformeerde zending. Deze weerstand kwam niet van zijn trouwe vriend Wilhelm, ook al had deze als goed Gereformeerde wel bezwaren, die hij echter langs lijnen van geleidelijkheid hoopte te overwinnen. Zo vertaalde hij, tijdens een langdurige ziekte, voor hem de Heidelbergse Catechismus in het Javaans, in de hoop, dat Sadrach er iets aan zou hebben.

Doch deze westerse theologie ging boven de hoofddoek van Sadrach en tot het geven van lessen had Wilhelm onvoldoende vrijmoedigheid. Sadrach was toch geen "moerid"? Integendeel, in sommige opzichten was hij Wilhelm verre de baas, b.v. bij zijn overwinning op de goeroe Sedja Wigoena. Na een hevig twistgesprek verklaarde deze zich verslagen, maakte voor Sadrach de sembah en werd met al zijn leerlingen Christen. Wilhelm kon slechts verzorgen, wat Sadrach er bij won. Gelukkig dat zijn kennis van het Javaans gaandeweg toenam. Hij poogde ook de grote massa Javaanse Christenen enigzins te organiseren, wat in feite een onbegonnen zaak was. Immers, twee principes stonden hier tegenover elkaar: 't autoritaire van de Javanen: Sadrach de baas, die over alle gemeenten te zeggen had, en zelfs, zo zagen het de Javaanse Christenen, in feite de zendelingen had toegelaten en aangesteld.

En daarnaast het oude, eveneens eerbiedwaardige Gereformeerde principe, zo oud als Calvijn, van de presbyteriale organisatie met kerkeraden, door de Gemeenten gekozen, die voorgangers beriepen. Wilhelm trachtte dit enigszins te verwezenlijken door het aanstellen van Javaanse kerkeraden en zelfs van classes, doch of dit systeem ooit goed gewerkt heeft, mag betwijfeld worden. Maar Wilhelm hoopte het beste er van en poogde "ouderlingen" en "voorgangers", die voor een deel analfabeet waren, geestelijk enigzins bij te spijkeren door het geven van avondcursussen. Regelmatig woonde hij ook de grote bijeenkomsten te Karang Djasa Sadach's hoofdkwartier, bij, waar vertegenwoordigers van tenslotte 70 gemeenten bijeen kwamen om onder Sadrach's leiding allerlei kwesties te bespreken, en geestelijk opgebouwd te worden. Op den duur wist Wilhelm, die dit blijkbaar wat te veel gevergd vond van de vele van heinde en verre komende Javanen, deze bijeenkomsten te beperken tot eens per jaar, wat hij dan een groot "Zendingsfeest" noemde. In 1884 vierde Wilhelm het Kerstfeest, niet met een kerstboom, doch in een groen gemaakte kerk met een oud-Christelijke "liefdemaaltijd", waarbij we onwillekeurig aan een slametan denken. Ook het Gouvernement was nu wat vriendelijker gestemd. Sadrach en zijn Javaanse helpers kregen op hun verzoek een "acte van toelating" als evangelist, waarop ze danig trots zullen zijn geweest. Op 14 april 1889 woonde de assistent-resident Sieburg van Koetoardjo zelfs een godsdienstoefening bij, waarover hij een zeer gunstig rapport uitbracht. Dat was een groot verschil met zeven jaar geleden, toen Sadrach met de binnenkant van Gouvernements snuifdoos kennis maakte. Zelfs verwaardigde zich ds. de Bruyn, de "toewan doemeni goepernemen", om onder Sadrach's gehoor zich te scharen. Deze Europese bezoekers moeten het gezag van Sadrach onopzettelijk danig versterkt hebben.

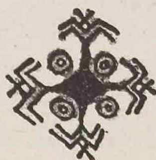
Maar intussen had Wilhelm er enige collega's bij gekregen, t.w. Horstman, die in het Tegalse werkte, Zuidema, die de Keucheniusschool voor Javaanse voorgangers te Poerworedjo beheerde en verder de scholen inspecteerde, en Vermeer, de oudste, die na een perkara, zich weer met de Gereformeerde Zending verzoend had. Ofschoon zij Sadrach persoonlijk nauwelijks kenden, meenden zij toch op grond van wat zij van zijn werk meenden op te merken, een vernietigend oordeel over hem te moeten uitspreken. Daar kwamen dan nog misvattingen en kwaadsprekerijen van ontrouwe voorgangers bij. Sadrach preekte niet het Christendom, zo zeiden zij, maar het "Javanisme". Hij was bovendien eerzuchtig en hoogmoedig. Hij zou zich zelf als de ware "ratoe Adil", de Messias der Javanen beschouwd hebben, goddelijke eer ontvangen, de 5 stigmata, d.w.z. de 5 wondtekenen van Christus ook in zijn lichaam hebben gekregen, net als de heilige Franciscus; verder allerlei ketterse leringen hebben verkondigd enz. Op een synode der zendelingen te Poerworedjo in dec. 1890 werd de aanklacht evenwel behandeld en Sadrach vrijgesproken. Doch de oppositie rustte niet. Vooral zendeling Horstman was fanatiek en schreef: " 't Is tijd, 't is de hoogste tijd, dat Sadrach weer op een matje gaat zitten, wil er iets van ons werk voor Gods Koninkrijk terecht komen". Hierbij had Horstman totaal geen oog voor de bijzondere positie van Sadrach als stichter en voorganger van bijna alle 60 gemeenten. Wilhelm zette zijn vriend dan ook niet op een matje, maar naast zich op een stoel. Hij wilde geen "Hollandisme"!

Intussen had het gerucht van de tweespalt ons lieve theologische vaderland bereikt. Men rook ketterij, gelijk dat in bepaalde kringen te sterk de gewoonte was, en het bestuur der Nederlandsche Gereformeerde Zendings Vereeniging besloot een zowel kundig als autoritair persoon als superintendent of inspecteur naar Java te zenden. De uitverkorene bleek ds. **F. Lion Cachet,** een zeer bekwaam en veelzijdig iemand, die reeds elders van zich had doen spreken. Hij had n.l. in de toenmalige Boerenrepublieken samengewerkt bij de stichting der Gereformeerde Kerk aldaar, waarbij hij naast veel vrienden, zich ook veel vijanden had gemaakt. Bekend was hij geworden door zijn boek: "De worstelstrijd der Transvalers aan het volk van Nederland verhaald". Gezien deze overzeese relaties scheen hij de aangewezen persoon te wezen, om op Java eens schoon schip te maken. Over zijn Indische reis heeft hij een lijvig, eenzijdig, maar toch wel interessant boek geschreven, dat voor die tijd (1897) rijk geillustreerd was: Een jaar op reis in dienst der Zending.

Daar er ook de geschiedenis van het Christendom op Java er uitvoerig in behandeld wordt, is het voor talloze vrienden der Gereformeerde zending op Java de grote vraagbaak geworden. Gelukkig dat zijn eenzijdigheid aangevuld werd door het wel wat langdradige, maar toch zeer deskundige boek van zendeling ds. Adriaanse: Sadrach en zijn kring. Beide boeken dienen kritisch gelezen en onderling vergeleken te worden.

In mei 1891 stapte ds. Lion Cachet te Priok aan wal, waar hij heel prettig door de broeders werd ontvangen, o.a. preekte in de nog bestaande Kwitangkerk. Wij stappen nu maar meteen over op zijn Midden-Javaanse ervaringen. Er liep toen al een trein naar de Vorstenlanden, zodat zendeling Wilhelm het plan had opgevat, om de superintendent aan het station te Koetoardjoe of te Poerworedjo in gezelschap van Sadrach enigszins feestelijk te ontvangen.

Evenwel, de oppositie had besloten, dat ds. Lion Cachet niet eerst met de Javaanse Christenen (dus Sadrach en dat soort) in contact mocht komen, alvorens hij eerst hen, de drie andere zendelingen gehoord had. Aldus ge-

schiedde. De dominee trok niet bij Wilhelm, de oudste op het zendingsterrein, doch bij Zuidema in, bij wie hij op het erf der Keucheniusschool een logeerkamer bewoonde.

De zachtmoedige Wilhelm en zijn vrouw waren hierover allesbehalve gesticht, maar ook was het een klap in het gezicht van Sadrach, de stichter der gemeenten.

Begin juni had er dus een conferentie plaats van de superintendent met aléén de Hollandse zendelingen, waar geen Javaan bij was. Wilhelm, die voorzag wat zou kunnen gebeuren, drong er nu sterk op aan, dat ds. Lion Cachet nu dadelijk naar Karang Djasa zou gaan, doch de predikant, die intussen behoorlijk door de oppositie was voorgelicht, dacht er niet over. Hij werd gek van dat gezeur over Karang Djasa en dacht dat Wilhelm door Sadrach betoverd was.

Daarom wilde hij de schijn niet op zich laden, alsof hij Sadrach als de algebieder van Christelijk Midden-Java wilde erkennen en zou hij Karang Djasa pas bezoeken, als het aan de beurt kwam. Feitelijk werd Sadrach hierdoor tot een gewoon voorganger gedegradeerd, en niet als de grote geestelijke leider beschouwd. Ds. Lion Cachet bezocht dus eerst allerlei andere kleine gemeenten, waarbij hem, uiteraard, de haren te berge rezen, toen hij met de eigenaardige, weinig Gereformeerde bestuursorganisatie en de grote onkunde van kerkleden en voorgangers kennis maakte. Daarmede meende hij reeds een vonnis over Sadrach te kunnen, en moeten vellen. Ongehoord was deze reeds veroordeeld.

Pas tegen het einde van juni 1891 kwam de beurt aan de "voorganger" Sadrach te Karang Djasa. In de pendapa van diens huis waren een 60 of 70 "ouderlingen" en "voorgangers" aanwezig. Voor broeder Wilhelm en de dominee waren stoelen bij een klein tafeltje neergezet, de rest, ook Sadrach zelf, zat op matten. Sadrach begroette de gasten met een europese handdruk, maar toch voelde Lion Cachet zich weinig op zijn gemak en liet tussen Sadrach en zijn stoel een ander zitten. Daarna mochten de aanwezigen de superintendent gaan begroeten, hetgeen Sadrach naliet, want hij had al gegroet. "Sampoen", zei hij kortaf.

Toen een Javaan in verering de dominee de voeten kuste, kreeg hij daarvoor een **openlijke** reprimande (natuurlijk via Wilhelm als tolk). Na deze vermoeiende begroeting werd thee aangeboden, waarbij ds. Lion Cachet aan vergiftiging dacht (maar daarvoor bezigen de Javanen meestal koffie). Daarop werden niet de zaken der ganse Javaanse kerk besproken, doch slechts de toestand der plaatselijke gemeente, alsof Sadrach maar een "gewoon voorganger" was. Over de grote kwestie werd in alle talen gezwegen! Om 12 uur werd gegeten, ofschoon Lion Cachet volstrekt geen trek had. Het was een opluchting, toen hij gaan kon en door Sadrach beleefd uitgeleide werd gedaan. Beide mannen hebben elkaar nooit weer gezien.
Aan het einde van zijn reis, in dec. 1891, werd Sadrach door de zendelingen en de superintendent, zonder ooit maar eens te zijn gehoord als "dwaalleraar" eenvoudig veroordeeld en bijna in de ban gedaan. Aan de Christen-Javanen werd verboden, zich ooit weer met hem in te laten. De slag was gevallen.

Uiterlijk bogen de Javanen, zoals zij dat kunnen, waardoor ds. Lion Cachet in de waan kwam, dat hij nog gelijk had. Diep waren de Javanen geschokt. Alle zendelingen, tegen wie ze hoog hadden opgezien, waren tegen hun geliefde Leider geweest en zelfs Sadrach's vriend Wilhelm was bezweken en had 't vonnis mede ondertekend. 't Is mogelijk, zelfs waarschijnlijk, dat deze spoedig spijt van Sadrach's veroordeling heeft gehad en besloten heeft, het Hollandse zendingsbestuur te trotseren, om met de Christen-Javanen lief en leed te delen.

Sadrach zou reeds een stuk grond voor een huis en levensonderhoud voor Wilhelm gekocht hebben. Helaas is het zover niet kunnen komen, want op 3 maart 1892 overleed de goede, maar zwakke man.

Doch Sadrach boog niet. Hij hield vol en gaf zijn aanhangers de instructie, zich van de zendelingen af te scheiden. De oude vijfwekelijkse bijeenkomsten in Karang-Djasa werden weer hersteld en kregen grote belangstelling.

Het resultaat was voor de gereformeerde zending een ramp. De zendelingen hielden weinig meer over dan de kleine groepjes, door hen zelf gewonnen. Alle 70 gemeenten bleven Sadrach trouw. Het Gereformeerde zendingswerk moest van de grond af weer worden opgebouwd, hetgeen dan ook geschied is.

Tot een goede verstandhouding is het nimmermeer gekomen, welke pogingen van zendingszijde ook gedaan zijn. Spoedig zag men n.l. in gefaald te hebben, maar tot een echte, blijvende samenwerking is het nooit meer gekomen. Sadrach was blijkbaar diep, diep gegriefd.

Een ogenblik scheen het, dat ds. Adriaanse Wilhelms plaats naast de Javaanse profeet zou kunnen innemen, doch toen kreeg Sadrach opeens contact met de Apostolische gemeente te Magelang. Daar hoorde hij, dat de Apostolischen van Zweden en Nederland een openbaring hadden ontvangen, dat Sadrach de Apostel der Javanen moest worden. Met beide handen aanvaardde Sadrach toen dit apostolaat, dat hem een sterke positie en veel vrijheid gaf. Met een paar getrouwen reisde hij naar Batavia, waar hij uit handen der Apostolische Gemeente aldaar zijn nieuwe rang ontving. Op 30 april 1899 leidde hij zelf de Avondmaalsviering te Karang Djasa met de waardigheid van Apostel van Java.

Daarmede waren de banden met de Gereformeerde Zending voor goed doorgesneden. Typerend is b.v. de ontmoeting met de zendingspredikant ds. Merkelijn te Magelang. Deze trachtte Sadrach, die in de stad was, te spreken, doch kon hem alleen nog maar in de stoomtram ontmoeten. Via het portierraampje had toen een "gesprek" plaats, dat eigenlijk een monoloog van ds. Merkelijn was. Sadrach zweeg. Voor hem was de predikant eenvoudig lucht.

Voor een Javaan is hij heel oud geworden. Ver in de 80 is hij in 1924 overleden. Doch het eert de Gereformeerde Zending, dat zij later beseft heeft, in beleid en vooral in Christelijke liefde tegenover deze Javaanse profeet te kort te zijn geschoten. Men beschouwt hem thans zeker niet meer als alleen maar een "dwaalleraar". Hij heeft in elk geval deuren opengestoten die gewoonlijk voor de Europese zending gesloten bleven.

SCHADECLAIMS

In Tong Tong van 30 september 1968 - 13e jaargang Nr. 6 scheef T.R. op bladzijde 3 over het onderwerp "schadeclaims Indonesië", - wij citeren:

"Dat wil niet zeggen, dat wij niet getrofffen zijn door de verregaande harteloosheid waarmee ook deze onrechtvaardigheid aan de Indische gemeenschap is "opgelost". Er is weer eens een "mooi gebaar" gemaakt tegenover Indonesië en de laatste kolonialen zullen nog op de rand van het graf daarvoor geplunderd worden...

Maar wat ons bij alle onrechtvaardigheid en gebreken van regeringen het meest grieft, is ONS gebrek aan solidariteit en broederschap, waardoor wij keer op keer, bij honderdduizenden toekijken, in onverschilligheid en hardheid als een paar duizenden onrecht wordt gedaan."...

Het is van voldoende bekendheid, dat het hoofdstuk 'SCHADECLAIMS INDONESIE' nog steeds aanleiding is tot grote bitterheid bij zeer velen.

Bij het lange hoofdhaar van een door de Krijgsraad tot 2 jaar veroordeelde dienstplichtige, hebben wij recent kunnen beleven, welke kracht er schuilt in een éénsgezinde gemeenschap!

Zou het mogelijk zijn, om na de dodenherdenking van 15 augustus 1970 in den Haag, nog eens te komen tot een duidelijke manifestatie van de gehele Indische gemeenschap in Nederland? Ditmaal met als achtergrond een indrukwekkend protest tegen de verfoeilijke "VERDEELWET"!

U hebt allen kunnen lezen dat Hare Majesteit de Koningin voornemens is een eerste bezoek aan Indonesië te brengen.

Wij allen hebben Wim Kan bewonderd om zijn unieke strijd, toen bekend werd, dat de Keizer van Japan - dezelfde van de Burma-spoorweg! - naar Nederland zou komen.

Allen die van hun sympathie of adhesie willen blijk geven, voor een massaal protest tegen de onbillijkheden in de 'VERDEELWET', worden verzocht een briefkaart te zenden naar de V.B.B.I. (Vereniging ter Behartiging van Belangen in Indonesië). Huizingalaan 45, UTRECHT, Tel. (030) 71 31 50.

Op deze briefkaart vermelden Uw naam en adres in drukletters en de woorden: "SCHADECLAIMACTIE" en uw handtekening.

Doet het nu!!!

Een **actie-comité**, waarvan de samenstelling nader bekend zal worden gemaakt, beraadt zich over de meest doeltreffende protest-actie(s).

Kabar Angin.

Laat dit nieuws uitgedragen worden door de KABAR ANGIN! Zendt Uw briefkaarten aan de V.B.B.I.

J. A. C. Bennink
Voorzitter V.B.B.I.
(Vereniging ter Behartiging van Belangen in Indonesië).

DE „I.E.V.-KWEEK"

In het nummer van 1 juli jl. hebt u kunnen lezen over de reünie, die afgestudeerden van de I.E.V. Kweekschool uit Bandoeng hebben gehouden.

Dat is, als U het goed beschouwt, een vreemde zaak: een school, die alszodanig al lang niet meer bestaat en nochtans jaar in jaar uit - nu al voor de tiende maal! - zijn abituriënten en docenten bijeen brengt.

En heus niet in een sfeer van heimwee of nostalgie, integendeel, de deelnemers ervaren telkenmale opnieuw de stimulerende krachten, die er van hun samenzijn uit gaan op hun dagelijkse werk onder Hollandse collega's en Hollandse kinderen, van wie velen ons "land van herkomst" nooit hebben aanschouwd en er tòch een beter begrip van hebben gekregen.

Die niet meer bestaande I.E.V. Kweekschool nu, werd bijna 50 jaar geleden opgericht, vooral dankzij de enorme werkkracht en de enorme durf van een man als ARTHUR CHATELIN. Op 1 juli 1922 begon in een gebouw aan de Naripanweg de eerste cursus met - let wel! - meer dan 100 leerlingen! Of de school ook in een behoefte bleek te voorzien. Ruim een kwart eeuw heeft „de Kweek" onder beheer van het I.E.V. bestaan en honderden en nog eens honderden onderwijsmensen afgeleverd. Als gevolg van de gebeurtenissen in en na de tweede wereldoorlog verdween de kweek van het pedagogisch erf.

Maar de geest bleef bestaan en zal blijven bestaan, totdat de laatste kwekeling ten grave is gedragen.

In verband met het feit, dat het volgend jaar dus 50 jaar geleden zal zijn, dat de Kweek werd opgericht, rees bij mij het plan:

een eenvoudig, maar historisch-verantwoord werkje samen te stellen, waarin de geschiedenis van de I.E.V. Kweekschool aan de vergetelheid wordt ontrukt.

Een ambitieus plan? Doordat ik voor de 10e reünie werkte aan een serie dia's van oude foto's, ken ik nu enkele tientallen mensen, die in het kostbare bezit zijn van waardevol illustratiemateriaal, dat ze t.z.t. beslist wel ter verwerking willen uitlenen.

Ook zie ik in grote lijnen al, hoe het boek(je) moet of kan worden. Maar... ik mis ten enenmale de kunde, om de historische gegevens te verzamelen. Daarom nu de vraag:

Wie van u - en laten het er alsjeblieft heel velen zijn - zou kunnen en willen helpen bij het tot stand brengen van deze "posthume hulde aan onze Kweekschool"?

Ik denk in de eerste plaats aan die oud-kwekelingen en oud-hoofdakte-cursisten, die later geschiedenis hebben gestudeerd. Kunnen zij hun bekwaamheden niet ten dienste stellen van dit plan?

De heer W. Nieuwenhuijse, onze oud-pedaleraar sprak ik op de reünie hierover en hij was onmiddelijk bereid, voor zover het hem mogelijk is, mee te werken.

Iedereen, of hij/zij nu aan de Kweekschool gestudeerd of gewerkt heeft of daarbuiten gevormd werd, iedereen die iets in dit plannetje ziet, verzoek ik beleefd zich zo spoedig mogelijk met mij in verbinding te stellen, dan wel zich op te geven bij de redactie van "Tong Tong" Prins Mauritslaan 36, Den Haag.

F. Mathéron
Marshalllaan 147
Utrecht.
tel: 030 - 93 37 81

Noot van de Redactie:

Tong Tong juicht dit streven ten zeerste toe. Pas na lange tijd zal men beseffen welke uitmuntende waarden er schuilden in het nu nog als "koloniaal" veroordeelde Indië.

En ook: later zullen er meer mensen zijn met een wijder kijk op de historie dan de enghartigen van thans die alleen maar "vergeten" willen. Dus: NU stenen leggen voor OPBOUWWERK later. Er kan nooit te vroeg mee begonnen worden!

SALATIGA

Salatiga.

Pa, sergeant-verpleger, als assistent en tolk van een Deense dokter.

Spreekuur polikliniek.

"Herr Weites, kommen Sie schnell, und hielfe. Die Frau sagte, sie hat ein Hund im Bauch."

Pa vragend: "Ada apa Bibik?"

"Tida apa Saan, peroet kemboeng, masoek angin, toean Dokter sangka boenting."

De dokter verstond: Masoek andjing.

Ingez. door Jan Weites.

OPROEP

De heer R. Diederich, gepens. adjudant-onderofficier van het K.N.I.L., thans wonende Calle Ronda Interior 2 - 5b te Malaga (Spanje) zoekt contact met de heer G. A. J. C. van Loon. Deze was in 1937 zijn commandant in de rang van luitenant in Moeara Tambesi (Sumatra).

Mogelijk dat een lezer de heer van Loon kent en hem in contact kan brengen met de heer Diederich of de laatste wederom via Tong Tong hiervan op de hoogte kan stellen.

DE OUDE DAG (II)

Nu ik in Tong Tong in het artikel onder deze titel nogeens uiteen gezet heb waarom mijn smaak meer uitgaat naar Miralmonte dan naar El Atabal, kan ik er toch wel "amen" op zeggen dat ik de eerstvolgende keer ook door mensen van Miralmonte aangevallen zal kunnen worden als ik iets zou zeggen dat uitgelegd zou kunnen worden als "anti-Miralmonte".

Laat ons wel wezen: het gaat natuurlijk niet om de plaatsen zelf als wel om het **soort leven** dat erin tot leven komt, en dat evenzeer voorkomt in duizenden andere plaatsen in Spanje. Or, for that matter, ook in Amerika of Holland. Maar het zijn nooit de mensen aan de top die zo kwaadspreken of verkeerd denken. Dezer dagen had ik b.v. een allervriendelijkst gesprek met de heer Bish jr. van El Atabal. Het zijn altijd de mensen in **lager** regionen, die uit zijn op een rel of een ruzie.

ELKE gemeenschap, herhaal: ELKE, wordt niet gekarakteriseerd door zijn rijkdom (of eenvoud), maar door het soort mensen dat er hoofdzakelijk woont. Zijn het kankeraars of roddelaars, dan kan geen enkele waarde in die gemeenschap objectief en eerlijk gemeten worden. Dan wordt alles verdraaid of verdacht gemaakt (al gebeurt dat vaak met de suikerzoetste gezichten).

Vaak wordt ontevredenheid of kwetsbaarheid in een omgeving veroorzaakt omdat de persoon die er woont, er eigenlijk niet past. Veel tinka's heeft of jaloers op een anders bezit is. Want als men ècht tevreden en gelukkig is, zijn er immers geen scheve ogen of lange tenen?

Nu is over het algemeen deze overmatig rijke moderne beschaving twistziek en ontevreden. Je merkt het in de politiek, in de cultuur en de eeuwige ruzies in de pers. Men kan het b.v. niet nalaten om een oordeel uit te spreken over anderen. En men praat veel te veel. Immers: wie leest of tuiniert of met een hobby bezig is, heeft gewoon geen tijd om te praten. De grootste ziekte van deze tijd is ook: wij kunnen onszelf niet zinvol bezig houden. Waar de mensen niets doen, is niets goed.

T.R.

„OUDE PAH"

In die goede oude tijd had één van onze lieve vriendinnen "haar" **oude Pah** als manusje van alles.

Oude Pah kwam periodiek bij haar en anderen, o.a. een franse kapper, allerlei klusjes opknappen, o.a. de tuin een goede beurt geven, enz.

Eens kwam hij weer opduiken na bijzonder lang weggebleven te zijn.

Na gedane arbeid bij een kopje koppie tubroek + djadjanan vroeg onze vriendin: "Pah, kenah apa lama ndah dateng?"

Pah: "Sebab ada koekobelooh."

Onze vriendin: "Apa toh Pah?"

Pah: "Kalau udjan keras itoe Tuan Pransis biasa bilang: "Pah, beaucoup de l'eau (veel water) sekarang."

Jah, moeielek deze: franse taal voor Indonesische tong.

(koekobelooh = uil.)

HIDOEP TEROES!

fonds 60.000

Incomplete lijst van stortingen in april en mei 1971.

Th. Adriaanse 16,50; C. S. Alexandre -Winsser 10,—; A. P. Anvelink 10,—; W. Bernasco 16,25; R. A. Bieri 30,—; J. D. Berkhout 7,50; Mej. A. M. Burg 20,—; Mrs. S. Broese (N.Y.) 10,—; J. J. M. Bogaerts 10,— G. C. v. Benthem 22,50; E. Boelens 6,74; Mej. L. H. Bouman 100,—; F. L. A. de Calonne 10,—; P. Cornets de Groot 10,—; N. Claase-Coblijn 9,80; G. E. S. Crawfurd 10,—; Mej. Ch. M. v. Dijk 25,—; K. S. v. Dalen-v. Loon 10,—; H. A. Domingo-v. d. Heide 20,—; P. v. Drimmelen 10,—; J. A. Dubois 10,—; Mevr. Dijkerman 10,—; A. H. Damme 10,—; C. H. Th. Dikstaal-Meijer 25,—; J. Franse 10,—; A. M. Fust 10,—; H. A. Grieshober 14,50; Mevr. J. Hornung-Hajema 10,—; M. A. Huster-Maarseveen 10,—; H. J. Harms 25,—; W. E. Halewijn 15,—; H. Hardevelt-Rodermond 10,—; C. Th. Hoeben-v. Maarseveen 10,—; E. Hardenberg 10,—; Jhr. G. R. F. C. v. Haeften 20,—; E. Heijman 10,—; E. M. Hoolboom-Speltie 10,—; R. Haumann 50,—; H. R. v. Ham 10,—; H. M. Haye 10,—; C. M. Her v. Wijk 10,—; Mevr. Itzig-Heine 30,—; E. Intveld 30,—; Indo Comm. Center "de Soos" 272,—; G. L. de Jong 10,—; W. J. Johannes 10,—; M. A. Jut 20,—; A. H. Joustra 30,—; D. de Jong 22,90; Th. Jansen 10,—; W. L. A. Kirschstein 10,—; E. D. Kunst Graichen 10,—; Ch. H. S. Krak-v.d. Heide 10,—; A. v. Kaam 10,—; P. F. Kluin 10,—; M. M. F. de Kock 10,—; A. Kraag 10,—; J. J. Kluin 25,—; D. Keuren 10,—; Mona Klinkert 6,50; Sikko Kapenga 36,—; J. J. Kerkkamp 15,—; J. B. Loveriks 10,—; J. Ch. Lapré 10,—; J. v. d. Lijn 50,—; G. J. L. Leidelmeijer 10,—; L. B. Lawalata 20,—; B. Lentze-Keasberry 10,—; Mej. B. Magniez 10,—; D. E. J. Meyer-Wiersma 12,50; H. P. Meelhuysen 10,—; J. J. Mulder 18,50; J. P. Mol (Eng.) 10,—; A. V. H. Meelhuysen 10,—; C. J. Molewijk 10,—; R. Mens (Cal.) 17,50; L. H. Nering Bögel 15,—; N.N. 25,—; N.N. 25,—; N.N. 50,—; J. A. de Nooy 10,—; N.N. 10,—; N.N. 100,—; J. Overgauw 10,—; Mej. A. H. Overdijkink 20,—; W. J. Oldenburg 10,—; C. G. Oudshoorn 22,50; W. Oltmans 10,—; L. Overlack 4,—; E. Piera-Burg 10,—; A. Portier 10,—; S. Palmboom 10,—; G. J. K. Pesch 5,—; L. C. A. Pechler-Govijn 10,—; Mevr. Portier 5,—; A. W. J. Rouroy 10,—; A. Raphet-Meeng 10,—; F. H. N. Razoux Schultz 10,—; S. A. Roosenburg 25,—; A. L. A. v. Rees 10,—; W. Rademaker 10,—; H. B. Rietkerken 20,--; S. v. Raalten 20,—; Roelofs Heyrmans + M. B. J. Schrederhof 10,—; C. Saltzman 10,—; E. Schlundt Bodien 25,—; E. Schlundt Bodien-Miete 10,—; H. A. v. Staten 10,—; R. M. Schrijver-Boudier 25,—; H. Straube 10,—; L. v. d. Schoor 10,—; L. H. Schönherr 15,—; J. B. Sibbald 4,25; F. Sauselé 10,—; F. v. Soest 10,—; Mevr. Treur 100,—; C. Toxopeus-Foeken 10,—; T. S. The 10,—; Mevr. Vree 10,—; M. G. A. Vogel 10,—; A. A. V. de Vries-v. d. Laan 10,—; A. Vermeulen 50,—; F. Voogt 10,—; J. P. F. v. Valkenburg 10,—; B. W. Valk 4,—; W. K. Wilson 10,—; M. C. Wolff 10,—; J. H. Wilkinson 100,—; E. C. Wernink 5,—; W. H. Wolf-Nauta 10,—; P. Th. Wijnhamer 68,—; J. F. Wieck 10,—; M. E. v. d. Zant-Slors 10,—;

Vorig totaal	*f*. 29.913,26
Nieuw totaal t/m mei 1971	*f*. 32.595,90

Correcties:

A. M. Rijtman *f* 10,—; moet zijn A. M. Lijtsman *f* 10,—; J. H. Burgerhardt *f* 10,— moet zijn H. L. Burghardt *f* 10,—. C. Solleveld f 10,—

Wees een BOOM, een VRUCHTBOOM. Lever na slechts éénmaal geplant te zijn vruchten voor vele, vele jaren. Plant *f* 10,— in het FONDS ZESTIGDUIZEND !

GEHOORD BIJ DE GROENTEBOER

"Bent U al 88 jaar?! Wat heeft U een heerlijk groot eind om op terug te zien!"

"Ja, jammer alleen dat het zo'n verdikkemes kort endje is als je vooruit kijkt!"

Geen damast en zwaar zilver, maar de rijkheid en schoonheid van de natuur zelve vallen op bij de Indonesische selamatan. Tot onze vreugde smaakten wij onlangs het voorrecht aan zo'n feestdis aan te zitten bij de opening van de Pasar Malam in Amsterdam. Het hoeft zeker geen betoog dat het "silo" zitten niet mee viel, vooral met je stijve nette pak aan (maar dat "geknepen" gezicht van Tjalie was alleen een expressie tijdens het babbelen!).

Naast mij de belangrijkste gast op de selamatan, Iboe Habir, de echtgenote van de Indonesische Consul. Kort tevoren had zij met een geestige toespraak de Pasar Malam geopend. Naast haar weer zit een employé van GARUDA, Bert Simon - het sympathieke van selamatans is, dat er weinig protocol is in de orde van aanzitten. Na het gebed van de Modin ontwikkelt zich dan altijd een leuk, gevarieerd gebabbel over uiteenlopende onderwerpen. Zoals op de de foto helaas niet duidelijk uitkomt, is het kleurrijk patroon van de Bawean matten in allerlei dessins.

DE ZIEKE VRUCHTEN

In de Tong Tong van 15 januari werd in het artikel "Over Hulpvaardigheid" vermeld dat door een zekere A. W. F. de R. de betrouwbaarheid van "Halin" (Hulp aan Landgenoten in Indonesië) in twijfel werd getrokken. Dit was uit een ander blad afkomstig en ons door een abonnee ter onderzoek aangeboden. Wij schreven ineens rechtstreeks naar "Halin" en boden aan recht te zetten wat eventueel rechtzetting behoefde. "Halin" stuurde ons een complete afrekening van wat in het afgelopen jaar werd ontvangen en overgemaakt, het ons niet kwalijk nemend dat wij met deze eigenlijk onbeleefde vraag bij hen gekomen waren.

De lezer zal dit ongewoon vinden, maar verenigingen en stichtingen die zich bezig houden met hulp aan mensen in nood, **zijn gewend** dat er over hen geroddeld wordt. En zetten deswege op eenvoudige wijze recht, wat rechtzetting behoeft. Helaas vergaten wij in dit artikel tevens recht te zetten dat het betrokken blad ook de (gelukkig verder anoniem gebleven) A.W.F. de R. verdacht had gemaakt en dat hiervoor zeer zeker ook excuses verschuldigd waren. Dat doen wij, het betreurend dat wij er zo laat aan dachten, hierbij gaarne.

*

De lezer zal ongetwijfeld vaststellen dat met deze rechtzetting weer zoveel plaatsruimte verloren is gegaan, al zal hij inzien dat dit nodig en verdiend is. Wie echter oplettend toeluistert bij gesprekken (tot zelfs in de keurigste kringen) en veel kranten leest, weet dat dit soort roddel erg vaak voorkomt. Dat in feite deze rijke en gemakzuchtige maatschappij ervan doordrenkt is. En wie zich dan maar één roddelaar die hij toevallig kent, voor de geest haalt, en beseft dat het wemelt van zulke suikerzoete verdachtmakers, krijgt opeens een visioen van een mand met vruchten, door maden en wormen aangetast. Is het een wonder dat veel mensen deze maatschappij de rug toedraaien en zich met niemand meer willen inlaten...?

ZORG

Zó was ik op de Pasar Malam te Amsterdam onder de indruk van het barbaarse, haast kannibaalse lawaai van de electrische guitaren, de drums en bongo's dat ik me bezorgd begon te voelen dat in het publiek iemand wel eens een flauwte zou kunnen krijgen. En er van het podium geroepen zou worden om een dokter: "Is er een medicijnman in de zaal...

HOE WAS HET OOK WEER?

"Nee mevrouw, U moet die kleren en zo maar niet laten staan in de kleedkamer, want alles komt hier, Jan Klaassen en zijn Rap...

„Reezang"

Degenen die in Indonesië hebben gevaren, zijn waarschijnlijk wel bekend met het verschijnsel dat in Marinekringen bekend staat onder de naam „reezang". Dit zal wel zo genoemd zijn omdat het op de ree van Soerabaja veelvuldig wordt gehoord. Het geluid lijkt het meest op het geloei van koeien. Men kan het, ten anker liggend, aan dek, doch ook in het ruim horen en het wordt klaarblijkelijk in of door het water voortgebracht. Ik heb het echter ook gehoord voor de monding van de Moesi en voor Pontianak. Op al deze plaatsen komt zoetwater van de rivier in aanraking met zeewater. Dit zoete water drijft nog geruime tijd op het zeewater, wat heel goed te zien is als men gaat stomen. Het donkere zeewater wordt dan omhoog gemalen door de schroef.
Het is mij niet bekend of het verschijnsel zich tot de tropen beperkt. Misschien zijn er onder de lezers deskundigen die er wat meer van weten dan ondergetekende. Zij zouden beslist op belangstelling kunnen rekenen als zij zo goed zouden willen zijn er iets over te willen publiceren.
Voor degenen die het nog nooit hebben gehoord moet ik nog vermelden dat het geluid keihard klinkt en het heeft ook geen bepaalde richting waar het vandaan schijnt te komen. Mysterieus, hè?

C.Schong

Hetzelfde heb ik horen vertellen van de Kapoeas in Borneo, en ik geloof van nog een andere rivier in Sumatra. Verder moet het bekend zijn van één van de grote rivieren in Zuid Amerika. De verklaring ervoor meende men gevonden te hebben in het elkaar ontmoeten van twee stromingen bij (geloof ik) vloed. Als het rivierwater nog steeds áfstroomde van eb, terwijl de opkomende vloed alweer een bovenstroom veroorzaakte van de opkomende vloed. Ik kan me vergissen en houd me aanbevolen voor de juiste verklaring - T.R.

KAMPHUMOR

Gehoord in Kamp Makassar.

Tjie tegen een Engelsman, die zich nerveus maakte bij een Japanse actie: "Don't be bèng Mister, alles oll rait."

Kamp Maoeméré, Flores.

"Péh, lenen ké jou snuit voor bang maken Jap."

Ergens in een barak, Maoeméré.

Uitroep tegenover een totok, die uit de hoogte deed: "Moet zien die fèn, angaknja kaja walang kerik" (sjirpende sprinkhaan).

OGIO - O'BJO - OGIO

Uit: Dr. C. L. van der Burg: "De Voeding in Nederlandsch-Indië:

"Te Batavia is een eenvoudige drank, **ogio**, in gebruik, die bestaat uit suikerwater, afgekoeld in ijs, en waarin stukjes agar-agar of fijn gesneden glibbertjes ronddrijven".

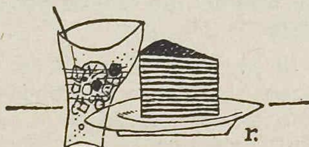
Het boek verscheen in 1904 in Amterdam.

Hiermee is een "tastverhaal" afgesloten dat begon met de afbeelding in tong tong van een briefkaart, voorstellende een "ogio-venter", waarbij niemand het woord "ogio" kon thuisbrengen.

In een verhaal van een lezer kwam echter de naam "o'bjo" tevoorschijn: een straatdrank, beschreven als in de omschrijving hierboven van "ogio". We dachten dus dat er sprake was van een drukfout, en de maker van de ansichtkaart i.pl.v. het woord o'bjo het woord ogio had laten zetten.

Maar tot slot blijkt wel uit absoluut onverdachte bron dat de drank "ogio" inderdaad bestaan heeft, en o.m. besproken werd naast dranken als bandrèk, serbat en tjintjaoe.

Uit dit voorbeeld blijkt hoe een populair woord van de Indonesische straten in een halve eeuw volkomen kan verdwijnen, en dat dus óók vele andere woorden en begrippen die in het jaar 2000 volkomen verdwenen zouden kunnen zijn, door het opschrijfwerk in Tong Tong voor onderzoekers behouden kunnen blijven. Laat ons dus rustig teroes poekelen met onze gemoedelijke gedachtenuitwisselingen in dit blad. Latere generaties zullen er plezier aan beleven.

WIE WEET?

Om met de deur in huis te vallen:
Kunt U geen vertaler vinden, voor bijgaande tekst alstublieft?
Kent iemand de **melodie?**
Pater Block, hier ter stede, hoorde dit liedje opvoeren in Mechelen tijdens een culturele avond van de Indonesische delegatie en was er ten zeerste door ontroerd.
Helaas is onze kennis van 't Maleisch vervaagd in de loop van 25 jaar.
Bij jullie zitten zoveel taal-geniën, dat ik in 't volste vertrouwen schrijf.

Mevr. I. W. Antonis, Brussel

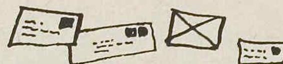
Suliram, suliram, ram, ram,
suliram yang manis;
adu hai in dung suhoorang,
bidjakla sana dipang dang manis.

La suliram . . .

Tingila tingisi, matahari;
suliram.
Anakla koorbaumati toortambat;
suliram;
Sudala lama saiya munchari,
barusuh klarung saiya mundabat.
La suliram . . .

De redactie wacht op reacties.

BLADVULLING

Archieven zijn alfabetisch geordende kasten afval.

Een groot bedrijf is een onderneming, waar chefs zich gedragen alsof zij alleen de eigenaars zijn.

VULKANEN

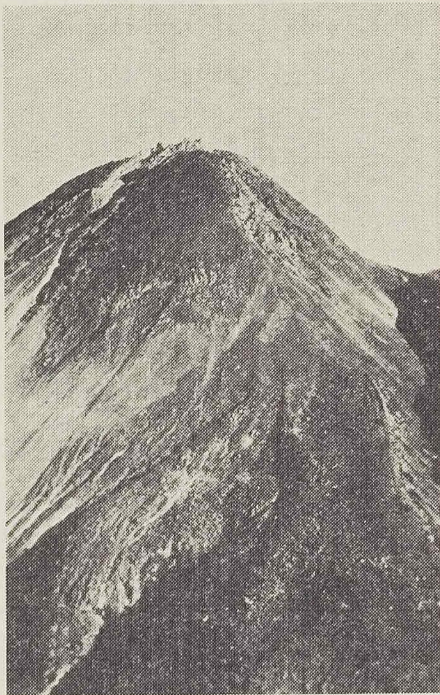
Aan de kleine mededeling van de Heer Kiliaan in Tong Tong van 15 mei over vulkanen zou ik wel het volgende willen toevoegen.

Naar de vorm beoordeeld kan men "kegel"- en schildvulkanen met elkaar vergelijken. De kegelvulkanen, zoals die op Java zo mooi te zien zijn in de Tjikurai, de Tjareme, de Slamet, de Sundoro, de Sumbing, de Merbabu, de Merapi, de Lawu, de Semeru, zijn Stratovulkanen, welk woord slaat op de **gelaagde** en **gemengde** samenstelling, voor iedereen duidelijk zichtbaar, die er naar uitkijkt. De vorm, een kegel, maar dan wel met dat karakteristieke holle profiel, heeft zijn ontstaan te danken aan twee oorzaken.

De eerste is het in wijde omtrek, rondom de krater neervallen van de uitgespuwde losse producten. Dat kunnen zijn meer of min grote stukken van bij het neerkomen reeds gestolde lava, z.g.n. bommen, zo groot als je hand of je hoofd of groter nog. Mogelijk en veelvuldig zijn ook kleine steentjes van enkele centimeters, zgn. lapilli, zwart van kleur, blazig, en zeer dikwijls lijkende op stukjes kooks. Die stukken zijn eigenlijk door de kracht van de vulkanische gassen uiteengeslagen lava. Maar die kracht kan ook zo groot zijn, dwz. het magma, het gesmolten gesteente waaruit de vulkaan ontstaat, kan zich met zo'n geweld ontgassen, dat de lava als zeepsop opgeblazen stukken (puimsteen), of zelfs als de vloeistof uit een flitspuit, in de vorm van uiterst fijne druppeltjes die tot zand en stof stollen, naar buiten wordt geschoten. Het zijn deze producten waaruit in hoofdzaak de stratovulkaan ontstaat. Ieder die in Indië wel eens een vulkaan, bijv. de Semeru, beklommen heeft, weet hoe vermoeiend juist dit fijne zand voor de beklimmer is.

Zo nu en dan kan het gas in de kraterpijp de lava zo ver omhoog drukken dat zij over de rand komt, en nu hangt het maar van de taaiheid van de lava af, en ook van het nog aanwezige gas, en van de steilheid van de helling, of er op de helling een lavastroom zal komen te liggen, of dat de lava uit elkaar breken zal en in stukken omlaag zal komen. Dit was bij de Midden-Javaanse Merapi het geval. 's Nachts was het een prachtig gezicht de roodgloeiende blokken de helling te zien afrollen.

Bij de huidige toestand van het Javaanse vulkanisme is de lava doorgaans zo taai dat zij, stromende slechts langzaam vooruit komt. De lava die in November en December 1941, op 1400 meter hoogte, uit de lagere helling van de Semeru kwam, legde toen ik daar was, 150 meter per dag af. Wie de Semeru beklimt kan resten van lavastromen op de Oostkant van de helling zien, maar ook in de binnenwand van de krater.

De top van de Merapi op Midden-Java, een mooi voorbeeld van een kegelvulkaan.

De tweede oorzaak van het holle profiel van de stratovulkaan is het hemelwater dat het fijne materiaal omlaag voert en op de voet neerlegt. Onze Semeru, die wel zijn top op 3676 m boven zee steekt, staat niet op zeeniveau. Zijn ware hoogte is ongeveer 3300 m. Het mooiste voorbeeld van een stratovulkaan is de Mayón in het uiterste zuiden van Luzon (Phil.). Hij staat met zijn ruim 2400 meter hoogte vrijwel op zeeniveau. Maar er zijn veel andere vulkanen die terecht om hun vrijwel volmaakte vorm beroemd zijn. In het begin van de opbouw van een stratovulkaan heeft vloeibaar lava meestal de overhand.

Kijken wij nu eens naar de schildvulkanen. De platte koeken zijn hoofdzakelijk opgebouwd uit zeer dun vloeibare lava, die bij stolling een bazaltisch gesteente oplevert. Die opbouw geschiedt in stromen die nu eens in de ene, dan weer in een andere richting de helling afvloeien. Zij zijn dus eigenlijk ook wel gelaagd, maar heel anders en veel minder gemengd dan de stratovulkanen. Hawaii bestaat in hoofdzaak uit twee samengevloeide vulkanen: de Mauna Kea, die de hoogste is en de Mauna Loa, beide ongeveer 4200 meter hoog boven zee. Dan zijn er nog, in volgorde van belangrijkheid wat hun inhoud betreft, en ik zal ze verder laten rusten, de Hualalei, de Kohala en de Kilauea, waarvan de laatste het meest bekend is.

Rijzen de beide Mauna's 4200 m op boven zee, **zij staan op de bodem van de Grote Oceaan,** die daar in de omtrek een algemene diepte heeft van minstens 4500 meter. Deze vulkanen zijn dus de hoogste bergformaties op aarde. De breedte van hun voet op de bodem van de zee is ongeveer 200 kilometer. Zij vormen dus tezamen een zeer plat schild. Trek maar eens een lijn van 20 centimeter lang en zet daarop in het midden een lijntje van 9 millimeter en trek dan een boog over die lijn die door het eind van dat lijntje gaat. Dat is dan ongeveer het werkelijke profiel van het lavaschild van Hawaii.

En nu onze Buring bij Malang. Ten zuiden van Malang stroomt de Brantas, zeker ten dele, over de bazaltische lava van de Buring, en heeft daarin, goed zichtbaar van af de brug over de Brantas bij Kendal Pajak, een smalle diepe cañon uitgeslepen. De Buring is bijna 200 meter hoog boven zijn omgeving en hij is, op het zadel van Malang staande, ongeveer 5 kilometer breed. Als de lezer van dit stukje nu weer zo'n figuurtje maken wil als voor Hawaii dan zal hij (of zij) zien dat de kleine Buring precies dezelfde vorm heeft als die reusachtige Mauna Loa - Mauna Kea vulkanen. Juist zo'n prachtig bazaltschild komt op IJsland voor: Skjaldbreidur, ongeveer twee en een half maal zo groot als de Buring. Maar er zijn er daar meer en grotere nog.

C. A. van den Bosch, Zutphen.

SAMBER LILIN

Deze glanskever wordt overal op Java aangetroffen; zo zag ik ze te Koedoes, meest in Randoebomen. Ze schijnen zich te voeden met de bladeren en bloemen van de Randoe (kapok) boom. Deze bloesem heeft veel van een kaars, een langwerpige ronde staaf en spierwit van kleur.

Met een licht gegons gaan ze op hun doel af.

Nu weten we wat "samber" betekent, als we denken aan "samber bledèk" (blikseminslag) en "samber mata", de liliput-vlieg, die het op je oog gemunt heeft, en je achteruit moet lopen om haar gemakkelijk!!? en uit te krijgen.

Misschien dat ze die glanskever genoemd hebben naar haar aanval op de kaarsen van de Randoeboom: "samber lilin".

Inlichtingen uit Nederlandse woordenboeken, als het maleise woorden betreft zijn weinig betrouwbaar; twee voorbeelden: Het woordje "amper" (uit het maleis overgenomen?) betekent, volgens Koenen, nauwelijks, ter nauwer nood, maar in het maleis is het bijna, haast. Je zegt "amper mati", bijna dood; je kunt toch moeilijk zeggen: ter nauwernood dood? En dan staat voor O.I.kwartje "talis" in plaats van "stalie".

Op die manier worden we wel GOED ingelicht.

Kleine, Rake Taalstudie

KALANG KABUT

Naar aanleiding van het artikeltje "Kalang Kaboet" in TT van 15 april j.l. het volgende:

1. Op uw eerste artikeltje over kalang kiboet ben ik indertijd niet ingegaan, omdat kalang kiboet òf niet bestaat òf z.g. locaal slang is. De vergelijking dringt zich weliswaar op met katjau balau (ook: katjau bilau) dat evenals kalang kaboet betekent: in de war, verward, in verwarring (geraakt). Maar uit de literatuur is alleen kalang kaboet mij bekend. Overigens zijn er veel dergelijke woorden, die min of meer synoniem zijn, zoals pontang-panting, lintang-pukang, tunggang langgang, porak poranda, kutjar katjir, enz., waarvan de "oorspronkelijke" betekenis vaak ook niet meer is te achterhalen.

2. M.a.w. de verklaring die u van een Indonesische kennis hoorde: Kalang kaboet, of kalang kiboet moet eigenlijk zijn kala kebut (kala = schorpioen; kebut = op Java: uitschudden, een doek uitslaan, e.d.) is een volksetymologie, een duiding achteraf, die met het ontstaan van de samenstelling kalang kaboet niets heeft te maken.

3. Uiteraard is het Javaanse en Soendase KEBUT wel te vinden in het Javaans-Nederlandse woordenboek van Dr. Th. Pigeaud (1938) en in het Soenlaas-Nederlands woordenboek van S. Coolsma (1913), maar niet in oud-Maleise woordenboeken, als dat van wijlen A. L. N. Kramer (3e druk 1953, 4e druk 1968 (?), en evenmin in modern Indonesische woordenboeken als dat van Poerwadarminta en Teeuw (2e druk 1952) of dat van ondergetekende (1950), of dat van John M. Echols en Hassan Shadily (Ithaca, New York 1963), gezwegen maar van een zg. beknopt maar in werkelijkheid vol deels gangbare, deels zeldzame woorden gepropt zakwoordenboekje als dat van Amin Singgih en Drs. W. Mooijman (Kamus Kantong Belanda, 1969). Dit laatste kent wel kalang kabut, maar "verklaart" het kortweg slechts met "in de war".

4. De oud (?)-Maleise uitdrukking (samenstelling) kelam-kabut = (letterlijk) duister door nevel is door Amin Singgih niet meer opgenomen. Hij noemt, en waarschijnlijk terecht, slechts: kelam = duister. Het merkwaardige is nu, dat kelam kabut, hoewel uit het Indonesisch verdrongen door het Javaans-Soendase kalang kabut, toch nog door Poerwadarminta in zijn Kamus Umum (1952) is opgenomen en verklaard met: I = gelap karena tersaput kabnt (donker omdat het bedekt is met een nevel); 2 = kalang kabut. Deze laatste betekenis van kelam kabut is onbekend in de andere Maleise en Indonesische woordenboeken.

Maar het kan zijn dat op Java deze of gene auteur zich liet verleiden om het op school geleerde kelam kabut (pikdonker) te gaan duiden alsof 't hetzelfde betekent als kalang kabut = in verwarring.

Het kan even goed zijn, dat de door Poerwadarminta genoemde 2e betekenis van kelam kabut, dat hij gelijkstelt met kalang kabut, een klakkeloze, onbewijsbare gelijkstelling is.

Wat Dr. Mellema's vertaling van Muh. Jamins "Sedih" betreft: 1e. Was Mhd Jamin geen Javaan, maar een Minangkabauer. Hij schreef een **heimwee**-gedichtje onder de titel "Sedih" (Bedroefd; in de zin van: weemoedig, in mineurstemming) en voelt zichzelf (badan) verzinken in 't niet (putuslah njawa) als hij denkt aan terugkeer naar zijn kampung. Voelt zijn botten als verbrijzeld als hij in verbeelding stemmen uit zijn kampung hoort roepen (memanggil taulan). Na een tijd in den vreemde lief en leed gedragen te hebben, denkt hij midden in de nacht (Ditengah malam terdjaga badan) aan zijn vader die reeds is **overleden** (terkenang bapak sudah berpulang, n.l. sudah berpulang kerahmatullah) en die begraven ligt onder de schaduw van de selasih en de kembodja (diteduhi selasih, kembodja sebatang).

Bij de vertaling van Dr. Mellema teken ik voorts nog aan, dat deze niet heeft begrepen, dat terkenal pulang dialectisch Minangkabaus is voor: terkeNANG pulang. Ook merantau (in de vreemde gaan of verblijven) heeft hij niet goed getroffen met "Het stoffelijk lichaam dwaalde het land door". Jamin zegt van zichzelf, dat hij (badan) in de vreemde lief en leed heeft doorgemaakt (gedragen) en ups en downs (untung dan malang) heeft beleefd.

Waarbij ik aanteken, 1e: dat als dit "kleine brokje ademstokkende poëzie" werkelijk behoort "tot de vaak geciteerde stukjes uit de Indonesische literatuur", er zeker wel een duidelijker vertaling zal zijn te vinden in Teeuws mooie boek over Indonesische literatuur, dat ik hier helaas niet heb; 2e: Ook in dit stukje levensverdriet zijn brokken pantoen-stijl als "verwaaid", hetgeen de vertaling er niet gemakkelijker op maakt. Ook de vertolkte mineurstemming is waarschijnlijk typerend voor dit type Sumatraanse poëzie. Waarmee ik maar wil zeggen, dat Dr. Mellema geen blaam treft voor zijn manier van weergave. Het gedicht is niet goed weer te geven voor wie de Sumatraanse pantoen- e.d. literatuur niet kent.

(Drs. H. D. van Pernis.)

Wanneer Je . . .

Wanneer je twintig jaren bent
En gaat voor 't eerst naar d'Oost
En Sabang komt in 't zicht, dan
Hef je 't glas en zeg je: "Proost!".

Wanneer de boot ligt vastgemeerd
En ieder gaat aan wal
Dan ben je er als de kippen bij
En ben verrukt van al.

Dan roep je: "God wat prachtig groen
"Kijk toch die lucht, die bomen!
"En al die bruine vrouwtjes, die stil
"Langs de wegkant zitten dromen.

"Die goddelijke stilte hier
"Die zwoele vreemde luchten
"Nee, in dit land van belofte
"Kan mij zeker toch niets duchten!".

— — — — — — — — — — — — — —

Wanneer je na je eerste verlof
Naar Indië toe komt
En Sabang komt in 't zicht dan
Zeg je kriegelig: "Wel verd . . .

"Daar staan ze weer in rij en gelid
"Die stomme klapperbomen!
"En al dat smerig vrouwvolk, dat
"Maar langs de wegkant zit te dromen!".

Je gaat aan wal - je vrouw die wil
Een fles parfum gaan kopen -
De enige toko, triest verlicht,
Is God zij lof nog open.

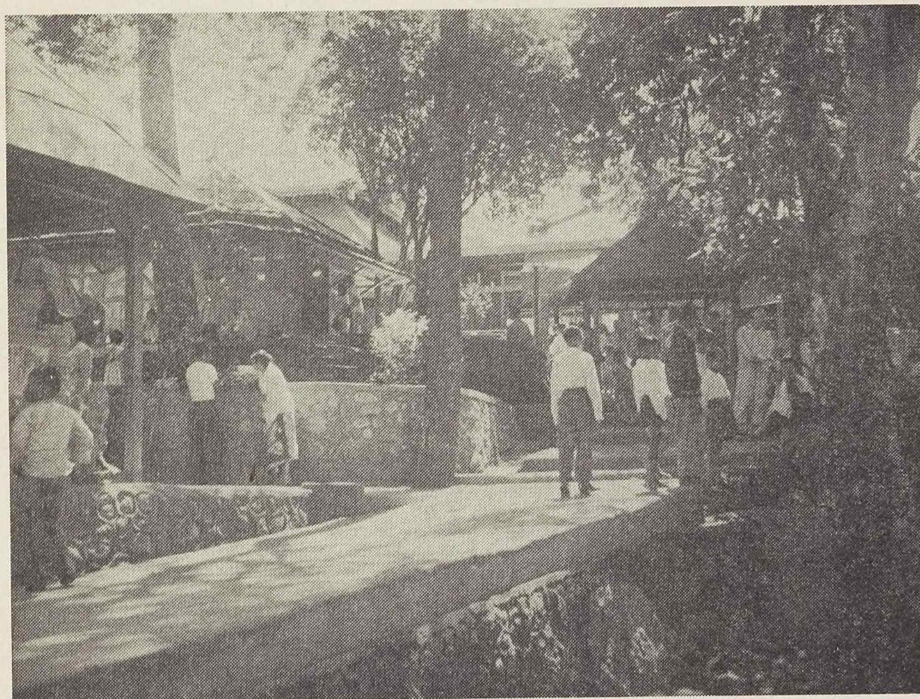
Een schurftig hondje blaft je aan
Daar mauwt een kat met knobbelstaart.
Een kaalgeplukte magere haan
Rent langs een afgejakkerd paard.

Dan denk je aan de zware strijd
Die je weer staat te wachten
Aan crisis en malaise en
Aan alle jammerklachten.

Dan zegt je vrouw: "Kom kankerpit,
"Houd op met dat gedaas".
En op 't soosplatje bij een seplit
Vind je eindelijk soulaas!

J. Companjen - Sachse

Sarean

Het centrum van het bedevaartsoord, met de pendopo waarachter zich het graf van Mbah Djoego bevindt.

Hoog boven op de goenoeng Kawi, temidden van uitbundig bloeiende koffiebomen, die het gehele berglandschap met een zoetig bedwelmende geur vervullen, ligt het heilige graf van een kluizenaarster Mbah Djoego. 't Is een overbekend bedevaart-centrum, waar duizenden gelovigen, althans met eerbied vervulde mensen, steeds maar weer heentrekken, hopende op vervulling van hun hartewensen.

Nu nog, in 1970, heerst er vooral op Djemoea Legi, een geweldige drukte daar, in het anders zo stille Gendogo, een klein bergdorp op de zuidelijke helling van de Kawi, beroemd geworden door de aanwezigheid van het graf van hun Heilige, die daar gewoond heeft en ook begraven ligt.

Men mag met grote vrijmoedigheid bij zijn graf komen, mits men zich tevoren heeft schoongewassen bij de grote heldere bron aan de voet van de rotswand midden in het bos.

Het water spuit met grote kracht uit brede spleten van de rotswand en vormt een klein bassin, waarin grote stenen, een badplaatsje zo maar in dit bosrijke landschap: pelgrims kunnen zich hier verfrissen en laven na hun voettocht. Want rijden is verboden; dwars over de weg van Gendogo naar het bedevaarts-oord ligt een zware tolboom, geen kar of auto mag er door. Wel zijn er tandoes beschikbaar, zelfs paarden, om zieken of zwakken naar de heilige plaats te dragen.

Het mooi versierde graf, omgeven door blinkend wit lijnwaad ligt onder een reusachtige pendopo, een open ontvangstzaal; wel overdekt; 's avonds helder verlicht door ettelijke gasolinelampen. Pelgrims kunnen hier wachten, waken, zelfs slapen in de nabijheid van dit heilige graf.

Men beweert, dat men in de droom, die men daar krijgt, reeds het antwoord krijgt van Mbah Djoego op het smeekgebed.

Een oude djoeroe koentjie, volgens zijn zeggen zekerlijk wel 108 jaren oud met een dun baardje, in het zwart gekleed, maar met een mooi zuiver gelaat, stralend of lichtend door voortdurend gebedsleven, ontvangt U en vraagt U fluisterend wat U graag zou willen ontvangen van zijn hoog-vereerde Mbah Djoego.

Je knielt of silo't bij het graf, strooit bloemblaadjes en wacht rustig af, totdat je wens door de oude waker biddend is overgebracht aan Mbah Djoego, die daar ongezien tegenwoordig moet zijn.

Er staan veel stopflessen gevuld met bronwater om het graf heen: het simpele bronwater krijgt door het staan bij het graf reeds grote geneeskracht en wordt gretig gedronken door zieken en ellendigen.

Dit geladen of gewijde water reinigt de zieken en verjaagt de kwalen. Men verkrijgt zo ogenblikkelijk positieve kracht, die wij mensen, zo nodig hebben. Door nederigheid en ootmoed alleen, de tegenstellingen van onze trots en overmoedigheid, verkrijgen wij een sterke uitstraling van genade uit den Hoge. Men wees ons op het merkwaardige feit, dat vlak bij het graf 2 grote klapperbomen staan: de ene vertakt met 2 bladkruinen, dus zo een reusachtige letter Y vormend van You en de andere klapperboom vergroeid tot een reuzegrote G van Go. Jou Go, de naam van deze kluizenaar. Verder staat er nog 'n prachtige kepel-boom met vilterig aanvoelende ronde bruine vruchten met heerlijk zoet en geurig vruchtvlees, een lekkernij voor de prinsesjes uit de kraton.

Onder deze boom staat een antiek stenen martavaan met zwaar stenen deksel met een knop erop als handvat. Bij deze martavaan mag je ook een wens doen, waarna je dan het deksel optilt om erin te kijken.

Is de martavaan goed vol water, dan weet je, dat je wens vervuld wordt. Is die daarentegen leeg, dan blijft je wens onvervuld. 't Merkwaardige is het snelle veranderen van vol-leeg-vol.

Wordt je wens niet vervuld, schep moed, het is er de tijd nog niet voor, zegt de gelovige, het is Allah's Wil zo! "Bismillahi arroch mani arrachim!" dit betekent: omdat God het zo wil, is 't goed, al begrijp ik het niet.

Op een mooie maannacht, djemoea legi, togen wij naar dit bedevaartsoord en konden de auto stallen in een grote open parkeer-garage, vlakbij de tolboom. Van die tolboom af, moesten wij lopen of per tandoe verder gaan.

Mijn lieve vriendin, de Djocjase Poetri, die daar woonde, vergezelde ons met haar lijfwacht, 4 trouwe vazallen, gewapend met kapmessen, en lantaarns bij zich dragend. Twee van hen gingen ons voor en twee sloten onze groep. Zo togen wij bergopwaarts langs de brede weg door dicht, begroeid bos. De maan scheen fantastisch helder, je zou er bij hebben kunnen lezen, dacht ik zo. We waren wel onder de indruk van het ongewone, een lichte opwinding overviel me; het geurde heerlijk naar koffiebloesem, vlier en andere bosbloemen een belevenis, die ons stadsmensen niet vaak te beurt valt. Er liepen meer pelgrims over de weg, zwijgend ook, met dezelfde eerbied vervuld misschien en om de aparte sfeer niet te verbreken door luid gepraat of gelach.

Na een uur kwamen we aan de voet van de tjot op welks top het heilige graf lag. Hier moesten we rechts af slaan en trappen op, in de grond gegraven hoge treden, dwars door struikgewas heen. Ik telde zo om en bij de 270 treden, maar zo bereikten we een plateau-tje, een keurig aangelegde tuin met leuke gesnoeide struiken en boompjes, zoals chinezen dat in hun sierlijke parken altijd hebben.

Een wit geplaveid pad leidde naar een hel verlichte pendopo een open ontvangstzaal, wel overdekt, waar zich vele bezoekers hadden geinstalleerd. Ik zag groepjes met eetwaar bij zich, kennelijk van plan er de hele nacht te verblijven. Achteraan deze pendopo bevond zich het heilige graf, omfloerst

Voorname waardigheid gaat uit van dit aristocratische Javaanse echtpaar: de Djocjase prinses, vriendin van de schrijfster van dit artikel, en haar echtgenoot.

door dichte wierook en dik bedekt met rozeblaadjes en bloempjes. Blinkend wit lijnwaad en een laag hekje scheidde het van de bezoekers, opdat geen profaan mens het te dicht zou naderen.

Er knielden of liever gezegd silo'ten reeds vele pelgrims bij het graf, terwijl de oude bewaker binnen de omheining zat en fluisterend sprak met elke gast, die dan zo zijn speciale wensen opgaf.

De trouwe bewaker bad en prevelde al die menselijke verlangens door tot Zijn Meester Mbah Djoego, ongezien tegenwoordig. Ik zag en herkende vele rassen op dit eenzame plekje, zo hoog in de bergen, verzameld bij een heilig graf van een goodwill kluizenaar. Allen kwamen met een verlangend hart en hoopten genade te ontvangen. Rijke Chinezen uit Djakarta, Semarang, Djocja, Soerabaia; rijke Indiërs, talrijke Indonesiërs, Indischen, een enkele Europeaan, allen tezamen gekomen om een hemelse straal licht op te vangen. Ieder wachtte op zijn beurt om bij het graf toegelaten te worden, alles ging rustig zonder een onvertogen woord. Er heerste een volkomen verdraagzame, hartelijke sfeer, hemels zou ik zeggen; de een liet de ander zelfs graag voorgaan, wetende, dat je meer genade verkreeg door offervaardigheid te betrachten: sabar, soeboer!

Ook ik knielde bij het graf neer, mijn medegenoten silo'ten en de oude trouwe, biddende bewaker vroeg ons fluisterend wat wij wensten, om deze smekingen dan door te geven aan zijn meester Mboh Djoego.

Ikzelf bad tot mijn Heer en Heiland Jezus Christus en dankte Hem, dat ik dit alles mocht beleven en vroeg Hem Zijn Zegen te schenken aan al deze zoekende smekende Zielen die Hem nog niet kenden waarschijnlijk, maar toch ook behoorden tot Zijn Schepen, totdat zij in Zijn Kooi bescherming en lavenis zouden krijgen, zoals ons dat beloofd is in dit aardse leven.

Na deze innige plechtigheid bracht de Poetri, een raszuivere telg uit het Djocjase Vorstenhuis, ons naar een heel ander gedeelte, lager gelegen dan de top: dáár was het feestmaal-huis, daar werden geurige gerechten gekookt en gegrild, satee kambing, goelee, kip, warme rijst, lontong en pittige sausen, door vrouwen en meisjes con amore gemaakt en geserveerd op frisse borden en naar believen in pintjoeks.

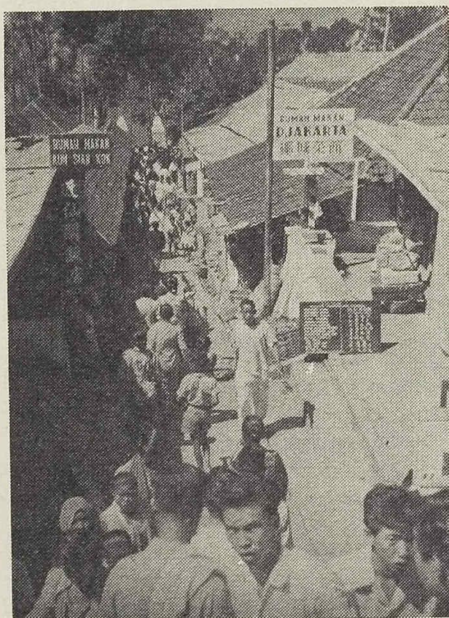
Dit was je puurste liefde-maaltijd, aangeboden door dankbare zielen, wier wensen vervuld waren. Een ieder was welkom, en kon naar hartelust smullen. Er was blijdschap, er heerste een vrolijke, lieve sfeer, om de verrassing over zoveel gulle goedheid. Er was overvloed; ik telde, een bezige vrouw leidde mij rond, 13 geofferde geiten die avond, ontelbare geplukte kippen, tafels opgetast met rauwe satees, grote rijstkokers vol dampende witte rijst, gebakjes, koffie, thee, suiker, dit alles als dankoffer aangeboden door onbekenden.

Ontzaglijk, hoe goodwill werken kan! Zo'n liefdemaaltijd, voor eeuwig, aangeboden door dankbaren, voor iedereen, zag ik nog nergens zo ter wereld! 't Heeft me diep getroffen. Er kwam geen geld, geen betalen aan te pas, dat paste niet in deze hartelijke menslievende sfeer van Mbah Djoego, de stille kluizenaar van Gendogo.

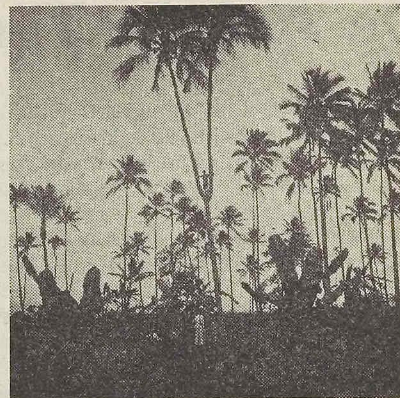
Moge Gendogo nog steeds meer toeristen trekken, opdat de zuivere menslievendheid dóór gevoeld mag worden en verder doorgegeven.

God zegene dit plekje op de oude goenoeng Kawi, zetel van het oer-oude Javaanse Ras.

De volgende dag bracht de Poetrie ons naar de oude bemoste ruïnes van de oude Kraton, gelegen in een voch-

Bedevaartgangers komen en gaan langs het wit geplaveide pad, dat leidt naar het heilige graf.

Een klapperboom met twee bladkruinen, een reusachtige letter Y vormend groeit dicht bij de bedevaartsplaats.

tig, donker oerwoud, nog hoger op de goenoeng Kawi. We zagen de reusachtige ophoping van donkere oerstenen, eens de trotse residentie van een vorst.

Onder deze fundamenten zouden 7 gouden beelden begraven liggen, de naam en het rijk van deze Vorst zal onze bekende historicus Dr. de Graaff U wel kunnen vertellen.

Ik betreur het nu, dat ik vroeger niet meer interesse heb gehad en 't te boek heb gesteld. Dit zijn nu nog maar herinneringen van

Dorien Kampmeinert-Hupperts

DJOKJA

Volgens de aankondiging van oude boeken in Tong Tong is bij U verkrijgbaar: "Reisgids voor Jogjakarta, Dr. J. Gronekan, *f* 10,—. Als oud-Djokjanees (suikerfabriek Gondang Lipoero, leerling O.L.S. aan de Pakenweg, en vervolgens van de HBS aan Djetis) hatiku berdetak toen ik deze titel las. Hopelijk ben ik niet te laat!

(Hij wás niet te laat. Reisgids verstuurd).

Tenslotte zou ik U gaarne willen verzoeken aan mij te denken, als in Uw boekhandel een plattegrond van Djokja en/of Semarang (waar ik óók vele gelukkige voetstappen heb liggen), bij voorkeur uit de tijd vlak voor de Japanse bezetting, te koop is.

F. Abell
p/a Kabinet v.d. Gouverneur
van de Ned. Antillen
Willemstad - Curaçao

We leggen Abell's wensen over aan 6500 abonnees. Daar moeten veel Djokjanezen bij zijn. Wie kan en wil helpen?

POEKOEL TEROES 60.000

Zó vaak hoort Tjalie in brieven dat men hem hartelijk "Poekoel Teroes!" toewenst — maar erg veel lezers hebben hun tientjes nog niet gestort voor ons Hidoep Teroes Plan. Dat is toch óók Poekoel Teroes? Zet hierin met ons samen door. Er is geen mooier doel!

De Armste Tijd Uit Mijn Jeugd

De armste tijd uit mijn jeugd, was tevens de rijkste. Mijn vader kreeg moeilijkheden met zijn superieuren en nam op staande voet ontslag bij 't gouvernement. Wij stonden op straat; figuurlijk. Letterlijk, met ons hebben en houden, op een klein klapper-perceel aan straat Bali, dat van 't overgespaarde geld werd gekocht. Een huis was er niet. Wij namen onze intrek in een vervallen pondok, die uit één enkel groot vertrek bestond. In een hoek moest, op een tomang, een vuurpot van klei, gekookt worden. Aan de voorkant was een afdak, waar een grote baléh-baléh onder stond. De tand des tijds had duidelijk overal aan geknaagd; de gedekomwanding vertoonde overal zwakke, 't atap-dak, meerdere kale plekken.

De hele verhuizing stond tegen de wanden opgestapeld. Dozen en manden, kisten met servies en keukengerei, koffers lijf- en linnengoed. Er kon niet uitgepakt worden; alles wat er aan meubilair stond, was een laag vliegenkastje en een wankele tafel met een paar rechte stoelen er om heen. En een grote baléh-baléh, waar de vorige javaanse bewoners waarschijnlijk op geslapen hadden. Voor ons werden op de loteng matrassen neergelegd op de gedek, met klamboes er om heen, om ons te beschermen tegen muskieten en ander ongedierte, dat zich uit 't halfvergane dak naar beneden lieten vallen. En meermalen schrokken we wakker door 't snauwen en grauwen van vleermuizen en kalongs, als zij vochten om de rijpe djamboe's tegen het dak.

Ik denk, dat in die dagen, mama dikwijls de wanhoop nabij was. Voor ons, kinderen, betekende het een zalige pick-nick, waar nooit een einde aan hoefde te komen.

Ik was bijna zeven, de zusjes ouder en 't broertje jonger. Schoolgaan was er niet bij. De afstand naar de stad was groot, dagelijks vervoer te duur. De klapperbomen begonnen immers pas hun eerste vruchten af te werpen; de opbrengst was zeker niet voldoende om te voorzien in de behoeften van zo'n groot gezin. Bovendien liepen papa's reis- en hotelkosten, als hij weg moest om een nieuwe betrekking te zoeken, hoog op.

En slagen deed hij niet. Na elke mislukte poging, ging hij dan, met grootvader die ook bij ons was, op jacht. Ze visten met bandjangs op straat Bali. Mama maakte bergen deng-deng tjèleng, waar in de stad een vaste chinese afnemer voor gevonden werd en ook de gevangen vis werd verkocht.

Gelukkig was er altijd genoeg te "ramban" in de "tuin" en op de tegalans. Bajem, krokot en eetbare paddestoelen. En de pisangs rotten aan de bomen, omdat er té veel waren.

Sinterklaas wist ons in onze uithoek niet meer te vinden. Maar tegen Kerstmis vond een mooie kinderbijbel, via "Oma-Holland" de weg naar Meneng.

25 December, 's avonds

Buiten ruiste de regen, onder de emper druppelde 't lekwater in potten en pannen. In de pondok, onze "stal", was het droog en behagelijk. Het rook lekker naar wetdang-djaé en in verse klapperolie gebakken pisang-koekjes. Het rook altijd lekker; naar dampende rijst en deng-deng, of naar gebakken ikan blanak en sajoer klentang.

Bij 't licht van een ouderwets brommende petroleumlamp las papa voor uit het mooie boek. Wij zaten op diengklih's om hem heen. En het verhaal van Jesus' geboorte maakte een diepe indruk op mijn onwetende kinderhart.

Zo ging er zeker een jaar voorbij. En toen kreeg papa eindelijk weer een betrekking. Een heel goede zelfs; bij een grote houtmaatschappij. Maar hij zou veel weg moeten zijn; reizen door de hele archipel, om bossen te onderzoeken op al dan niet geschiktheid voor exploitatie. (Voor 't ontslag woonden wij in de djattibossen van midden-Java.)

Wij bleven met mama en grootvader op Meneng. Voordat papa zijn eerste reis ondernam, werd al door chinese toekangs begonnen met de bouw van een nieuw huis.

Wij bezochten nu dagelijks de school; als "dogkar-kinderen". Waar we natuurlijk ook godsdienstlessen kregen. En ik zou nooit meer in slaap hebben kunnen komen, als ik nog geen gebedje had opgezegd.

"Heer, vergeef ons onze schulden...."

Ik was me er immers maar ál te goed van bewust, dat ik, ondanks goede voornemens elke dag kleine schulden maakte? Ik was brutaal tegen mijn oudste zusje, dat lief en zacht was. Ik plaagde graag de bedienden.

Soms, als hij thuis was, gebruikte hij een lelijk woord tegen het personeel. Dan sloeg de schrik me om 't hart. Papa toch! Hij wist toch wel dat vloeken zonde was?

Toen ik groter werd, ging 't over. Ik vond zelfs dat ik érg groot was, als ik soms ook zo'n lelijk woord gebruikte. Maar ook dát ging gelukkig over.

Ik was écht groot; ik stond op eigen benen. Naar de kerk ging ik nooit. Ten eerste was er geen kerk en werd er in één der schoollokalen af en toe een dienst gehouden, door een vreemde dominee. Ons stadje had geen eigen. En verder weet ik eigenijk niet, waarom ik niet ging; ik geloofde toch heus in een God's-bestaan.

Ik trouwde met een planter en verhuisde naar de bergen. Er kwamen kinderen en toen die er groot genoeg voor waren, konden zij ook niet naar zondagschool. 't Was altijd te ver. Maar ik las voor uit de kinderbijbel.

Ik geloof niet, dat ik me ooit fout heb gevoeld, omdat ik nooit naar de kerk ging. 't Nakomen van God's geboden leek zó eenvoudig. 't Ging helemaal van zelf. Zó simpel was 't, dat je soms vergat te danken voor al 't goede dat Hij gaf. Totdat er in eens iets gebeurde, waarvoor je Zijn hulp nodig had. Maar dan voelde je je zó schuldig, dat je je alleen in nood tot Hem wendde, dat je 't dáárom dan ook maar niet deed.

Ik werd heel erg ziek. Een tandarts nam, bij 't trekken van een verstandskies, en passant een stukje kaak mee. Een half uur later had ik klem. 't Werd een erbarmelijke lijdensgeschiedenis, met opname in 't plaatselijke ziekenhuis, een maand later in Darmo, twee operaties en doorlopend helse pijnen. (Dit gebeurde in 1937.)

Als ik twee maanden ziek had gelegen, was 't bijna Kerst. Een trieste Kerst, vooral voor de kinderen. Wij maakten er altijd zo'n heerlijk feest van, met vriendjes en vriendinnetjes uit de stad, die met de vakantie naar "boven" mochten komen. Ik had volop tijd om na te denken over alles en nog wat. Ik dacht ook aan God. Hoe onrechtvaardig Hij was, om mij zo ziek te laten worden. En ik keerde me helemaal van Hem af. Geslapen had ik al niet in twee maanden. Iedere avond kreeg ik een spuitje, waarop ik weg kon doezelen. Maar de pijn bleef bonken en boren in mijn hoofd.

Op een morgen lag ik, doodmoe na een heel slechte nacht, een beetje te huilen. Misschien dat ik haar daarom niet binnen hoorde komen. Maar ineens ga je soms voelen, dat je niet alleen bent. Ik draaide me op mijn andere kant en zag haar zitten op de stoel naast mijn bed. Een jonge vrouw, blond, in een stemmig pakje, een donkerblauwe hoed op. Een vreemde; ik kende haar niet. En ik schaamde me een beetje voor mijn tranen.

"Ik ben dominee .... (ik meen dat ze zei "Beekman"). Mag ik even blijven?"

Ineens werd ik kwaad en onvriendelijk viel ik uit: "U mág even blijven. Maar ik heb er niet de minste behoefte aan over God te praten."

"Hoeft ook niet. Als u af en toe maar aan Hem dénken wilt." Haar stem klonk zacht en prettig.

't Bleef stil in de kamer. Na enkele ogenblikken zei ik: "Misschien is God boos, dat ik nooit naar de kerk ga."

"Misschien ook niet. We kunnen Hem immers ook dienen, búiten de kerk." Ze zei 't zó eenvoudig, zó gewoon.

En ineens was ik haar erg dankbaar voor die woorden. Ik wist, dat ik Hem gediend had, op mijn manier, al vergat ik wel eens te bidden.

Net zo stil als ze gekomen was, ging ze weg.

Om tien uur kreeg ik van de nachtzuster mijn spuitje, 't licht ging uit, ik was alleen in de kamer.

Voor 't eerst na maanden durfde ik weer te bidden.

Terwijl ik weggleed in mijn doezel, fluisterde ik: "Lieve God, als U niet

boos bent, laat me vannacht dan kunnen slapen; ik ben zó moe."

Niet alleen dat ik sliep, maar voordat ik in slaap viel, vóelde ik en ik zág twee handen die zich om mijn slapen legden en ik hoorde een stem zacht zeggen: "Ga zó maar liggen m'n kind, dan zal de pijn over gaan."

Die nacht kwamen de laatste splinters naar buiten, met 't vuil dat weg liep uit de wond in mijn hals. Natuurlijk was niet op slag alle pijn weg, maar 't werd met de dag aanmerkelijk minder. En binnen veertien dagen was ik thuis.

Nog altijd vergeet ik wel eens te bidden. Maar ik maak me er geen zorgen meer om. Ook niet, dat ik nog altijd de behoefte niet voel van naar de kerk te gaan.

Gauw is 't weer Kerstmis. Ik zal geen boompje tooien. We zijn maar met ons tweeën. De kinderen vieren 't feest met 't eigen gezin, in eigen huis. Wel zal ik, net als ieder jaar, dennetakken aanbrengen in alle kamers. Voor de geur, die eenmaal hóórt bij Kerst. Het licht van een enkele grote kaars zal zich weerkaatsen in de doorschijnende bollen, die als zeepbellen door de kamer zullen zweven aan onzichtbare draden.

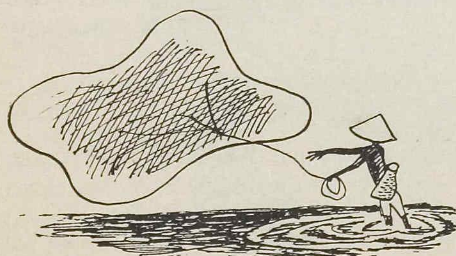
En ik zal me tevreden weer realiseren, dat ofschoon over de hele wereld de vrede vér te zoeken is, ze wél heerst in ons huis. Omdat ik goeie vrienden ben met God.

Ik zal mijn platen weer opzetten en zachtjes meezingen:

Morgen is 't Kerstmis....

Plantersvrouw.

Pondok: eenvoudige woning, hut
baléh-baléh: slaapstede
loteng: vliering
gedèk: gevlochten bamboe
klamboe: muskietennet
kalong: vliegende hond
djamboe: sappige vrucht
bandjang: fuik
ramban: 't verzamelen in 't vrije veld van eetbare groentensoorten
tegal: akker
bajem: spinazie
krokot: postelein
pisang: banaan
èmpèr: afdak
wetdang-djaé: gember-drank
dèn-dèng: gedroogd en gezouten vlees
ikan blanak: zeebaars
klentang: grote peul, die aan een boom groeit
dingklih: krukje
toekang: vakman

PENSIOEN

"...maar ik laat me niet afleiden. Al onze schouderklopjes behoeden jou niet voor een straatarme oude dag. Ik voel het als een toekomstige smet als we daar niet samen verandering in brengen..."

M. M. J. v. d. Berg

Ik kan tot mijn genoegen melden dat er door veel mensen aan gedacht is en ook een aanvang gemaakt met eraan te werken. Daarom noem ik graag de naam van oud-havenmeester Willem Morren, die een groepje mensen bijeen trommelde om een actie "een tientje de man voor Tjalie's pensioen" te beginnen. In een voortgezet stadium van dit plan merkten we echter dat dit alleen kan als er een comité van beheer van het langzaam los komende kapitaal in actie **blijft,** want bijeengezameld geld kan niet "zo maar in de lucht hangen". De groep van Morren bestond echter uitsluitend uit abonnees op gevorderde leeftijd, vaak van huis, enz. om de uitgebreide correspondentie en andere verplichtingen van dat beheer na te komen. Het plan werd dus gedeponeerd.

En ik moet eerlijk zeggen dat ik dat idee van Morren overgenomen heb om het Hidoep Teroes Fonds op te richten voor zestig mille voor wezen en onverzorgden in Indonesië. En zoals U wel ziet, ook dát fonds wordt erg moeilijk volgestort (na een jaar zijn we nog niet op de helft). Het is allemaal moeilijker gedaan dan verzonnen! De oorzaken liggen dieper dan menigeen wel denkt. Dit is over de hele linie in steeds erger graad een "consumptieve samenleving" (die dus eindeloos **con**sumeert en veel te weinig **pro**duceert). Zelfs al zit de op rozen levende Europeaan dikker in zijn geld dan hij nodig heeft, hij heeft het zó druk met het besteden van meer geld dan hij nodig heeft, dat hij voor mensen met een manquo aan bezit (in Azië of Afrika) geen aandacht **lang genoeg** kan hebben...

T.R.

ANTI-NEDERLANDS

"Van sommige zijden kreeg ik de opmerking — wetende dat ik jou persoonlijk ken — dat er in de laatste tijd in Tong Tong een tendens van anti-Belanda is te constateren, waar men tegen is omdat men elke vorm van rassen-discriminatie verafschuwt ..."

W.E.G.

Er zijn zelfs mensen die beweren dat Tong Tong dit altijd gehad heeft. Kent men deze mensen van hun herkomst en ontwikkeling, dan merk je dat de oorzaken van dit soort oordelen liggen in achterlijkheid, onbelezenheid en doodgewone domheid. Achterlijk, omdat dit (het z.g. anti-Nederlands zijn) stamt uit het oude Indië toen de kleine Indo zich vaak tussen de Nederlandse en Indonesische maatschappij als tussen hamer en aambeeld voelde. Men was dan anti-Nederlands of anti-"Inlands". Dáár en tóen had het nog enige zin, omdat men totaal buiten Nederland leefde. Wie echter met datzelfde standpunt nu, in Nederland, nog steeds leeft — of het in anderen veronderstelt — is behoorlijk bij de tijd ten achter.

Wie een klein beetje leest, zal hier merken dat vele van Nederland's intelligentste critici (op literair, psychologisch, sociologisch, politiek of cultureel gebied) scherpe en veroordelende dingen over Nederland gezegd hebben, waar Tong Tong (en welke Indischman ook) in zijn kwaadste of scherpste buien niet aan tippen kan. Toen ik dit eens tegen een beschuldiger van Tjalie zei, en b.v. vertelde hoe scherp Wim Kan kon zijn, "verklaarde" hij dit op een wonderlijke manier: "O ja, maar dat is een Belanda. Belanda's mogen dat natuurlijk van zichzelf zeggen!" Hiermede getuigde de man dus, dat hij zich (hoe "geassimileerd" hij zich ook waande) **BUITEN het Nederlandse volk achtte!** Wie oplettend toeluistert en oplet, zal dan ook merken dat het de zwakst begaafden zijn, die gauw met een vermanende wijsvinger schudden.

En wie ook kalm in de maatschappij rondkijkt en probeert te ontdekken hoeveel bruine Nederlanders er waar te nemen zijn in groepen mensen (b.v. bij toeristische reisjes, sportevenementen, toneel- of muziekuitvoeringen, demonstraties, recepties of andere vrije manifestaties) ziet daar zelden of nooit bruine gezichten. Door dit GEDRAG zou men de bruine groepen eigenlijk al anti-Nederlands kunnen noemen, ware het niet dat deze qualificatie hier per sé niet op zijn plaats is.

Verder zouden wij rare dingen horen als wij eens een verborgen microfoon opstelden in huizen van brave geassimileerden die te gauw het woord "anti-Nederlands" in de mond nemen (men hoort dit NOOIT bij mensen van hier!). En dit is ook iets typisch **bekrompen** Indisch: met de knip op de deur en de wijsvinger voor de lippen mag men net zo kankeren als men wil, als men maar BUITEN met een honingzoet gezicht rondloopt! En de Indo die doodkalm zegt wat met hem duizenden Nederlanders zeggen, wordt met een "naloeoeoe!" gesignaleerd als een anti-Nederlander.

Vreemd woord hier in Nederland, vindt U ook niet?

T.R.

Mens Contra Dier

Uw verhalen over JUMBO in Tong Tong brengen mijn gedachten ook steeds terug naar de rimboe op Sumatra. Ik heb hele kudden gezien bij Kampong Minjak en Kloeang.

Op Kampong Minjak werd een eenzame olifant gezien en een "dierenvriend" heeft hierop zijn jagerslust gebotvierd. Het dier werd neergeschoten en moest verder een langzame dood sterven. 'k Vond het ontzettend.

In een oud foto-albumpje vond ik nog een paar kiekjes die ik er destijds (april 1930) van maakte.

G. SLOTBOOM

—:—

De confrontatie van mens met dier, waarbij het dier altijd aan het kortste eindje trekt, wekt altijd onze deernis of ergernis. Over het jagen in Indië is veel scherps gezegd, niet alleen wat betreft de jagers, maar indirect zelfs over het patroon van het gehele Indische leven.

Pas wanneer men het doden van dieren losmaakt van de jacht en overdenkt binnen het kader waarin dit doden altijd en overal bedreven wordt, staan wij vaak ontsteld hoe de "Massamoord Der Dieren" onze hele beschaving in ontzettende proporties "verslonden" heeft. Wij schrikken gewoonlijk alleen als er al te brute moorden openbaar worden gemaakt, maar eigenlijk is het gebruik van **alle bont en alle leer** "aanklacht wegens doodslag".

Soms overvalt het je onverwachts in je aangenaamste momenten. Als je b.v. een nummer van Reader's Digest doorbladert, dat ontegenzeggelijk lieve blad. Opeens zie je dan een aardig tekeningetje van een marmotachtig diertje, dat je aldus aanspreekt:

"Dit lieve pluimige dier is een chinchilla. Bijt niet, krabt niet, eet uit uw hand. Chinchilla's zijn zeer schoon op hun donzige blauwgrijze pels. Dat mag ook wel, want ze dragen het duurste bont ter wereld (een mantel kost circa *f* 75.000,—).

Als U in uw huis, garage of schuur wat ruimte vrij maakt, kunt U met chinchilla's een aardige bijverdienste kweken. Het is een levendige hobby en 't kost U circa *f* 15,— per diertje per jaar.

Een chinchilla paartje kost circa *f* 1850,—. Maar met drie, vier jongen per jaar verdient U dit gauw terug. Wij garanderen U namelijk de afname van levende, door U gekweekte chinchilla's. Wij leveren U kweekdiertjes met internationaal keuringscertificaat. Ook met hokjes en uitrusting helpen wij U graag........."

Pas wanneer men deze advertentie nog eens rustig woord voor woord herleest, is men getroffen door het raffinement en de hypocrisie, door de "aanval in de rug". Hiervan worden we ons ook bewust als we de koddige biggetjes afgebeeld zien bij advertenties van varkensvlees. Vooral als we bedenken dat dit kleine Holland jaarlijks zeven miljoen varkens (het krantenbericht spreekt olijk van "krulstaarten" die "verwerkt" worden) om zeep brengt — een groot percentage voor een trotse wereld-export — krijgen we een idee van wat er vlak onder onze neus omgaat aan slacht. Ook al verbergen we abattoirs en slachthuizen nóg zo handig. Over de miljoenen kippen die er aan de lopende band worden afgemaakt dénken we al niet meer. Alleen af en toe als er in periodieken artikelen verschijnen over wantoestanden bij kweek en slacht, worden we even attent. Misschien voorvoelen zelfs deze "stomme dieren" ondanks de rijkheid van de vetmesting tóch wel, welk wreedaardig lot ze wacht na een kort en gevaarloos leven, want periodiek gaan ze elkaar met de grootste wreedheid te lijf. "Net als mensen......", zeggen sommigen!

Laat ons verder over de selecte kweek en slacht van kalveren ("grasen vette kalveren", "nuchtere kalveren") maar niet reppen. Noch over de twintigduizend paarden die jaarlijks soldaat worden gemaakt. Voorjaars-affiches van slagerswinkels: "Lente! Lamsvlees!" schokken niemand meer. De massa-dierenmoord is ons a.h.w. aan het lijf gegroeid. En zelfs de ijverigste aanklager van de zeehond-baby-moordenaars piekert geen seconde over het leger van slachters dat elke dag "bij ons thuis" met pistolen en messen enorme kudden slachtdieren over de kling jaagt.

En dat de wereldbevolking onrembaar en "levensgevaarlijk" toeneemt dankzij het feit dat wij de "survival of the masses" mogelijk maken ten koste van ontelbare vivisectie-dieren, waarin zelfs uitgebreide internationale handel wordt gedreven, dringt zelden tot ons door. Een van de nieuwste leveranciers van dieren voor allerlei doeleinden is het continent Afrika, dat niet alleen goud, diamanten, uranium en wolfraam produceert maar ook legioenen slachten vivisectie-dieren.

—:—

De confrontatie tussen mens en dier: het is altijd prettiger om er nooit te diep over door te denken. We zouden uiteindelijk het laatste beetje respect dat we voor onszelf nog hebben, er door verliezen.

Theoretisch is deze 'massamoordlust' geneesbaar als wij geen vlees meer aten (we zouden er per sé gezonder door worden!), als wij kruidengeneeswijze toepasten en moediger en filosofischer ziekte en dood tegemoet zouden treden. Maar dat gebeurt nooit! En intussen zijn met een haast wetmatige onontkoombaarheid sinds het begin der 17de eeuw niet minder dan 225 diersoorten uitgeroeid door menselijke activiteiten (TIME, 26 april 1971). En vragen wij ons triest af, hoeveel uitroeiïngen wij met onze moderne beschaving te weeg zullen brengen in de komende decennia "te land, ter zee en in de lucht"...

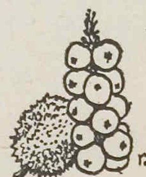
T.R.

IDEAAL LEVEN . . .

Op het artikeltje "Lunch in Atjeh" (Tong Tong 1-6-1971) kan ik nog een kleine aanvulling geven waaruit blijkt dat het in dit gewest met de lunch soms nòg gemoedelijker kon dan in het artikel is beschreven. Reizend met de Atjeh-tram (die overigens in zuidelijke richting niet tot Medan reed doch tot Besitang waar moest worden overgestapt in de breedspoor-Deli-spoor) kon een hongerige of dorstige reiziger zijn wensen kenbaar maken aan de conducteur. Op het eerstvolgende grote station (N.B. de meeste stopplaatsen waren uiterst klein!) belde die dan op naar de naast-volgende grote plaats. Bij aankomst van de tram stond daar dan een mand met de gewenste leeftocht klaar. Deze mand ging mee in de tram en als hij leeg was, werd hij door de conducteur op een volgend station afgegeven vanwaar hij dan met de eerstkomende tegenligger (naar ik meen 2 per dag) terugkeerde naar zijn plaats van herkomst. Verrekening der kosten vond plaats door tussenkomst van de conducteur. Het systeem maakte de aanwezigheid van een restauratie-rijtuig op dit lange trajekt overbodig want er was bovendien bij ieder der stations ook nog velerlei te koop.
Echter ben ik er niet zeker van dat dit systeem op alle grotere stations langs de Atjeh-tram uitvoerbaar was.
In feite hing natuurlijk alles af van de relaties van de conducteur.

J. A. Lasschuit

Een Bezoek Aan De Giesting

Het was naar ik meen in 1940, dat ik een paar dagen op bezoek was in de Giesting, de nederzetting van Indo-europese kleinlandbouwers in de Lampongs op Zuid-Sumatra. In die tijd was ik werkzaam op het departement van economische zaken, afdeling landbouw, te Batavia, speciaal belast met de voorlichting aan Europese kleinlandbouwers. Mijn belangrijkste werkterrein lag op Java, maar een enkele maal had ik ook de gelegenheid landbouwkolonisaties buiten Java te bezoeken.

Na aankomst met de K.P.M.-boot op Zuid-Sumatra ging de tocht per auto de bergen in. Hier kreeg ik al een eerste indruk van de onvergetelijke ruige schoonheid van Sumatra's oerbossen. Een aantal jaren geleden was een gedeelte van dit bos door de eerste kolonisten ontgonnen en voor wat zij daar tot stand hadden gebracht had ik de grootste bewondering.

Door zwaar werk onder moeilijke omstandigheden hadden deze mensen een sober bestaan weten op te bouwen, waarbij ze weliswaar in een behoorlijk klimaat en in vrije natuur konden leven en eigen baas waren, maar waar van enige luxe geen sprake kon zijn. De bodem was vruchtbaar, maar de afzet was moeilijk en de transportkosten hoog. Ook hadden ze te kampen met lastige woudbewoners, waar ik straks nog nader op terug kom.

In de passanggrahan ontmoette ik drs. A. Th. Bogaardt, nu bekwaam en enthousiast burgemeester van Rijswijk, destijds bekwaam en enthousiast hoofdbestuurslid van het Indo-europees Verbond en lid van de Volksraad. We hebben samen en met de andere gasten heel gezellig 's avonds zitten praten op de voorgalerij en genoten van de typische geluiden van de tropennachten.

De vriendelijkheid en hartelijkheid, waarmede ik door de kolonisten werd ontvangen zijn mij altijd bijgebleven. Enkele ervaringen en belevenissen wil ik de lezers van Tong-Tong niet onthouden.

Op de eerste dag van mijn verblijf bezocht ik een al wat ouder echtpaar en na eerst bij hen thuis wat gebabbeld en natuurlijk iets gegeten en gedronken te hebben, liet de man mij zijn perceel zien. Een flinke koffie-aanplant, allerlei andere gewassen en achteraan, bij de grens van zijn tuin met het bos, een groentetuin.

"Dit is een verkeerde opzet geweest", zei hij, "dat heb ik in de praktijk wel moeten ervaren."

"Hoe zo?" vroeg ik.

"Ik had die groentebedden dichter bij mijn huis moeten aanleggen, dan waren het onderhoud en het toezicht veel makkelijker te doen geweest. Groenten vereisen meer zorg dan koffie, dus kun je ze beter dicht bij huis hebben."

"Hoe is dat nu eigenlijk om zo midden in het oerbos te zitten?" vroeg ik, "U zult zeker wel eens last hebben van wilde dieren?"

"Of ik daar last van heb? Ik zal U vertellen wat me een paar maanden geleden hier op deze plek is overkomen. Ik deed mijn dagelijkse ronde en had in de koffietuin even een praatje gemaakt met mijn tuinjongen. Daarna liep ik naar deze groentebedden en stond hier te kijken hoe alles er bij stond. Plotseling hoorde ik vlak bij me in de struiken daar bij de bosrand een geritsel. En voor ik tijd had om te kijken wat het was, rolde er een tijgerjong, zonder mij in de gaten te krijgen, uit het struikgewas met een speelse beweging tot vlak voor mijn voeten.

"Ik bleef stokstijf staan, het zweet brak me aan alle kanten uit en de haren rezen me letterlijk te berge. Het schoot direct door me heen dat waar zo'n tijgerwelp rondspartelt, de moeder vast en zeker vlak bij moet zijn. En als die mij in de gaten krijgt, denkt ze natuurlijk dat ik haar kind kwaad wil doen.

"Nou, ik verzeker U dat ik toen een paar benauwde ogenblikken heb doorgemaakt. Tot mijn onuitsprekelijke opluchting verdween het dier vrij gauw op zijn dooie gemak weer naar de bosjes. Toen ik heel voorzichtig mijn hoofd die kant uitdraaide, zag ik waarempel de kop van het moederbeest, dat me met koude ogen doodstil stond aan te staren. Nu zeggen ze altijd, dat je een tijger als het ware kunt hypnotiseren door hem strak in de ogen te kijken. Onwillekeurig heb ik dat toen ook gedaan en eindelijk, na een eeuwigheid, draaide ma zich doodkalm om en liep, gevolgd door haar kind, waardig het bos in.

"Meneer, ik ben toen werkelijk aan een groot gevaar ontsnapt. Maar het verhaal is nog niet uit. Toen ik een beetje bekomen was van de schrik liep ik met nog slappe knieën terug om mijn tuinjongen op te zoeken en hem te waarschuwen.

"Na enig zoeken vond ik hem, maar hoe? Hij lag midden op een pad in de koffietuin op de grond, rillend van angst en met rollende ogen waar alleen het wit van te zien was. Tenslotte kwam hij weer bij en eindelijk was hij weer zover bij zijn positieven dat hij verslag uit kon brengen.

"Kort nadat ik hem 's morgens ontmoet had, sloeg hij het pad in waar hij nu ter aarde lag, en daar schoot plotseling, volkomen onverwachts, een grote tijger tien meter voor zijn verbijsterde ogen het pad over en verdween rechts in de aanplant. Nou, toen had hij het niet meer natuurlijk en zakte meteen bewusteloos op de grond."

Toen mijn vriendelijke gastheer zijn verhaal beëindigd had, had ik compleet kippevel gekregen. Zulke verhalen zijn erg boeiend, vooral als je ze veilig thuis hoort vertellen onder het genot van een pait of een glas bier, maar nu ik het aanhoorde op de plaats zelf waar het zich had afgespeeld, keek ik gauw angstig naar alle kanten om mij heen, om te zien of er nu ook niet de een of andere grote matjan naar ons stond te loeren. Gelukkig kwamen we weer veilig thuis en na nog een allergezelligst gesprek nam ik weer afscheid en bedankte beiden hartelijk voor de ontvangst.

Ook de andere kolonisten die ik sprak, zeiden last te hebben van wilde dieren. Behalve tijgers kwamen vooral apen en wilde zwijnen geregeld op rooftocht in de tuinen; de apen stalen in hoofdzaak vruchten en de tjèlèngs speciaal allerlei knollen. En of men nu nog zo stevige paggers maakte, ze wisten altijd wel een opening te forceren of een gat er onderdoor te graven. Een enkele maal kwamen zelfs olifanten een kijkje nemen of er voor hen iets te halen was.

Een van de kolonisten vertelde nog, hoe zeldzaam slim en georganiseerd de apen te werk gingen. Een aanval op 'n tuin werd altijd met 'n troep tegelijk uitgevoerd.

Wanneer het ogenblik gunstig leek, kwamen ze aanzetten, klommen over het hek en renden op hun buit af, maar één aap lieten ze als uitkijk achter. Deze betrok zijn post in een hoge boom dicht bij het operatieterrein en hield de omgeving zorgvuldig in de gaten. Dreigde er gevaar, doordat bijvoorbeeld iemand met een geweer naderde, dan begon hij uit alle macht te schreeuwen en de hele troep zocht als de bliksem een goed heenkomen in het veilige bos.

Dit waren een paar herinneringen aan die kolonisten van de Giesting, sympathieke en hard zwoegende mensen, levend als vrije mensen in een grootse natuur, maar die daar hun hapje rijst niet cadeau kregen.

SIDOLIG

Geheel onverwacht hoorden wij van de voorzitter van de oude Bandoengse sportvereniging SIDOLIG, Ir. Sambas Wirakusumah, dat deze eertijds zo populaire en roemrijke vereniging, opgericht in 1903 te Bandoeng, nog steeds bestaat en zich in een even gezond leven mag verheugen als voorheen.

Wat misschien maar heel weinigen weten: SIDOLIG is een initiaalwoord, afkomstig van de leus: Sport In De Open Lucht Is Gezond. Oldtimers zullen zich zonder moeite namen kunnen herinneren als E. Alting Siberg, Overakker, Linck, Middleton, van Dijk, Boogh en vele anderen.

Ongetwijfeld zal dit bericht alle exvoetballers uit Indië veel plezier doen en Tong Tong meent zich tot de tolk van aller gevoelens te maken als wij Ir. Wirakusumah en zijn club van harte "hidoep teroes"! toewensen.

Krijgsgevangenen in de Pacific-Oorlog

Bij de uitgeverij T. Wever te Franeker is dezer dagen verschenen het boek: "Krijgsgevangenen in de Pacific-Oorlog" van de hand van E. van Witsen, destijds geschiedenisleraar aan de Kweekschool te Bandoeng.

Dit werk is het resultaat van zeven jaar nauwgezette research van dit zo omvangrijk onderwerp, dat werd uitgevoerd in opdracht van en in nauwe samenwerking met de "Indische Collectie" van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie.

Vooral voor degenen, die zelf de krijgsgevangenschap gedurende de Japanse bezetting hebben meegemaakt en voor hen, die een speciale interesse hebben voor deze episode voorziet dit nieuwe werk in een grote behoefte. Doordat de schrijver zijn stof ingedeeld heeft in perioden, plaatsen en gebeurtenissen is het een zeer overzichtelijk geheel geworden, waarin bepaalde feiten snel nageslagen kunnen worden.

Veel aandacht is besteed aan het optreden van de Japanners, voeding, ziekten, transporten en de gevolgen daarvan, dwangarbed (Birma-Siam Spoorweg, Pakan Baroe-Spoorweg), aanleg van vliegvelden, fabrieks- en mijnarbeid enz. Ook onderwerpen als ontvluchtingen, straffen, hulppogingen van buitenaf (Rode Kruis), corruptie, collaboratie krijgen ruime aandacht.

De krijgsgevangenen zelf komen aan het woord in citaten uit dagboeken, brieven en verslagen. Daar ook de verschillende op de oorlog betrekking hebbende conventies en orders in het boek zijn opgenomen, is het daarmede geheel gebaseerd op authentiek bronnenmateriaal en vormt het boeiende en lezerswaardige stof.

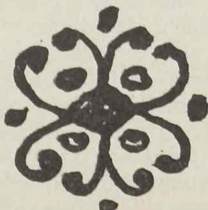
Het voorwoord werd geschreven door de bekende historicus Prof. Dr. I. J. Brugmans.

Prijs bij voorintekening (tot 15 november 1971) *f*. 24,50, daarna *f*. 29,50, + *f*. 1,— porto - verkrijgbaar bij Boekhandel Tong Tong.

BRUINE BUS

De Bruine Bus poekoelt nog steeds teroes!

Aanwezig per 1 januari 1971	*f* 4.730,61
Ontvangsten 1e halfjaar 1971	*f* 1.790,86
	f 6.521,47
Af aan kleinere donaties	*f* 400,—
Stand per 30 juni 1971	*f* 6.121,47

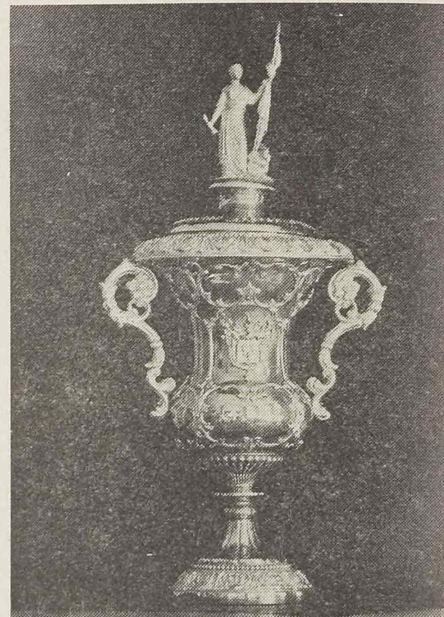
Collectie Van Swieten In Museum Bronbeek

Toen op 20 mei Museum Bronbeek zijn poorten voor de bezoekers weer openden, waren daar enige nieuwe exposities te zien, waarvan de voornaamste wordt gevormd door de kostbaarste stukken uit de zg. Collectie van Swieten, die in het Museum doorlopend te bezichtigen is.

In october j.l. verwierf het museum deze collectie in bruikleen van Jhr. V. V. **van Camminghа**, achterkleinzoon van Luitenant Generaal J. van Swieten.

Behalve uit vele portretten, enige zeldzame boekwerken ("Batavia Illustrata" en "Valentijns Reizen"), eretekenen en voorwerpen rechtstreeks gerelateerd aan de familie van Swieten, bevat deze omvangrijke, uit 79 nummers (ruim 100 voorwerpen) bestaande collectie, dertien zeer kostbare voorwerpen, herinnerend aan Generaal van Swieten en diens langdurige, veelbewogen loopbaan. Ze zijn tezamen in een grote vitrine, onder de vaandelgalerij, opgesteld. De eretekenen, waaronder het Grootkruis van de Militaire Willemsorde, zijn apart opgesteld.

Het voornaamste stuk is ongetwijfeld de gouden, 1,5 kg wegende bokaal (zie foto), welke van Swieten in 1875, bij terugkomst in Nederland, kreeg aangeboden, na zijn voorspoedige (dacht men toen) beëindiging van de Atjeh-oorlog, door de verovering van de kraton. Deze o.m. met het rijkswapen en het familiewapen der van Swietens rijkelijk versierde, c.a. 40 cm hoge bokaal rust op een pallisanderhouten voetstuk, met 4 massief gouden klauwpoten.

De gouden bokaal, die Lt.-Generaal van Swieten in januari 1875 bij zijn terugkeer in Nederland kreeg aangeboden als blijk van erkentelijkheid voor zijn aandeel in de Atjeh-Oorlog.

In het zich in een laatje in dit voetstuk bevindende, in blauw fluweel gebonden en met goudopleg versierde album staan, behalve een in kleuren gecalligrafeerde opdracht, eveneens gecalligrafeerd, de namen der schenkers.

Dit bijna honderdjarige staaltje van goudsmeedkunst zal misschien niet zozeer meer appelleren aan ieders gevoel voor kunst. Het dient echter in de eerste plaats te worden gezien als een van de vele monumenten uit de zo rijke geschiedenis van de Nederlanders overzee.

Plaatsgebrek belet ons uiteraard, nader in te gaan op de twaalf overige kostbare en vooral in historisch opzicht vaak zeldzame voorwerpen. We kunnen de lezer daarom alleen adviseren, deze unieke, van een duidelijke tekst voorziene, collectie eens te komen bekijken.

Alleen bij vooruitbetaling. Minimum *f* 4,50 van 1 tot 3 regels, per regel meer *f* 1,50 meer.
Voor niet-abonnees dubbel tarief.
Maximaal aantal regels 6.
Voor adverenties onder nummer *f* 1,— meer voor opzenden van ontvangen brieven.
Voor opzenden brieven onder nummer naar het buitenland totaal *f* 2,— meer.

Kennismaking Huwelijk. Nederlandse Jongeman 31 jaar, jong uiterlijk, niet lelijk en goed karakter, zou graag in contact komen met een lief en trouw Indisch meisje, of Ambonnees, Surinaams, Pakistaans type, om samen heel gelukkig te worden. Brief met foto ond. Nr. 2462 v. d. Blad.

REST. WIJNANDS, Hoogstr. 12, den Haag, vraagt bekwame kookster. 5 dg. werkw.; Zondags gesloten. Aanmelding. Tel. 070-60 07 12

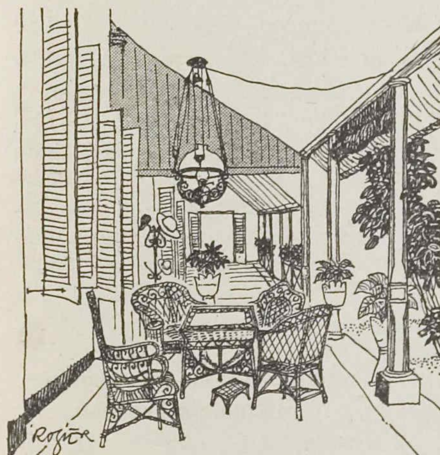
Wegens omstandigheden zo spoedig mogelijk te koop aangeboden: compl. inboedel voor 6 pers. Br. onder Nr. 2463.

WIE heeft nog een elektr. rijstkoker over? Dan graag bericht met prijsopg. aan Mevr. R. Hazenberg, J. Messchaertstr. 34, Hoorn.

J. L. Nienkemper, Oude Bathmenseweg 134, Deventer en Bandoenger zoekt contact met oude sobats. Adres op briefkaart is tjoekoep.

plaats een ting ting
altijd raak!

"INGET MATI" & „AD PATRES"
Begrafenis- en Crematie-Onderneming
Opgericht 1924
Fa. Johs. Ouwejan & Zn.
ROUWKAMERS en ONTVANGKAMERS AIRCONDITIONED
Kantoren: Fred. Hendriklaan 7
Den Haag, Tel. 070-556427 (3 lijnen)

OM EN BIJ DE KLEINE ANGLO

VILMA

Een uitgave van de Moesson Reeks verkrijgbaar bij Boekhandel Tong Tong *f* 5,90 + *f* 0,50 porto.

Mm

MIRALMONTE/Malaga

Bent U belegger of
gaat U over een paar jaar met pensioen?
Zou U nu reeds willen bouwen en Uw bezit ongemeubileerd willen verhuren?

"Lang termijn" huurders zijn graag bereid *f* 250,— per maand te betalen voor een driekamerwoning op ca 300 m grond in de Nederlandse urbanisatie MIRALMONTE.

Inlichtingen:
MIRALMONTE/Postbus 73 - Emmeloord
tel.: 05270-4448 of 4579.

Mm

Op 1 Juli 1971 stierf geheel onverwacht onze Ma, schoonmoeder en Oma

BERTHA SCHOEVERS - KUNKELS

op de leeftijd van 70 jaar.

Den Bosch: J. E. A. Schoevers en gezin
Den Helder: A. J. A. Schoevers en gezin
en verdere familie.

Den Haag, IJsselsteinstraat 59
Correspondentie-adres: Beringstraat 3, Den Bosch.
De crematie heeft dinsdag 6 juli 1971 in het crematorium "Ockenburgh" plaatsgevonden.

N.V. Azië Zwitserland Handel Mij.

Technisch Bureau HENNEMAN
Sinds 1916
ELECTRISCHE-, CENTRALE VERWARMINGS- EN SANITAIRE INSTALLATIES, TEVENS GASFITTERS

specialisten in onderhoud en vernieuwingen van installaties in reeds bestaande huizen. Volledige garantie, prijs offerten.
Atjehstraat 68 - 72 — Den Haag — Telefoon 55 03 00 (3 lijnen)

Tijgerbalsem
„Policorn"
Obat-Matjan

Een kleine hoeveelheid Tijgerbalsem, aangebracht op **onbedekte** lichaamsdelen, geeft de gehele dag of nacht bescherming tegen vliegen, muggen en andere insecten.

Pharm. Handelsonderneming "POLYCORN" Amsterdam, van Baerlestraat 32 - tel. 020-718085.

ABONNEE'S

WERFT ABONNEE'S ! ! !

sekali Van Nelle
tetap Van Nelle

VAN NELLE